

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Izvanredni studij bibliotekarstva

Akadska godina: 2016./2017.

Una Jelenčić Modrić

UTJECAJ KNJIŽNICE I LEKTIRE NA ČITATELJSKE NAVIKE
ODRASLIH I DJECE

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, studeni 2016.

SADRŽAJ

UVOD

1. KNJIGA I ČITANJE

- 1.1. Počeci pismenosti

2. ČITANJE

- 2.1. Igra i čitanje u predškolskoj dobi
- 2.2. Obitelj u razvijanju čitanja
- 2.3. Početno čitanje
- 2.4. Najdraža dječja literatura
- 2.5. Lektira
- 2.6. Utjecaj školske knjižnice na promicanje čitanja

3. ISTRAŽIVANJE

- 3.1. Problem istraživanja
- 3.2. Istraživanje čitateljskih navika u nižim razredima osnovne škole
 - 3.2.1. Pretpostavke, uzorak i metodologija prvog dijela istraživanja
 - 3.2.2. Rezultati prvog dijela istraživanja
- 3.3. Istraživanje utjecaja knjižnice i obavezne lektire na čitateljske navike odraslih
 - 3.3.1. Pretpostavke, uzorak i metodologija drugog dijela istraživanja
 - 3.3.2. Rezultati drugog dijela istraživanja

4. ZAKLJUČAK ISTRAŽIVANJA

ZAKLJUČAK

LITERATURA

PRILOZI

UVOD

Znanstvenici kažu da je čitanje korisno za mentalno i fizičko zdravlje. Neuroznanstvenica Susan Greenfield tvrdi da čitanje pomaže produžiti raspon pažnje kod djece i poboljšava njihovu sposobnost da misle jasno.¹ U današnje doba, djeca imaju sve manje koncentracije, sve manje se koriste knjigom. Nije točno da se danas sve manje čita. Čita se i dalje, samo je pitanje što i kako. Lektirni naslovi djeci su nezanimljivi, ne privlače ih sadržaji koji im se u njima nude. Danas se čitaju vijesti na raznoraznim portalima, đaci čitaju sadržaje koji ih zanimaju, ali pritom se koriste internetom, a ne knjigom kao sredstvom. Mijenjaju se vremena i ljudi, a time bi se trebali mijenjati i sadržaji koje nudimo đacima u školi za čitanje. Ljubav prema čitanju razvija se od najmlađih dana te je vrlo važno djeci čitati. Čitanje nam omogućuje da razvijemo suosjećanje i empatiju, emocionalno se povežemo s likom te gledamo svijet kroz oči tog lika.

¹ Knjigu u ruke : Zašto je čitanje zdravo. URL : <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/zasto-je-citanje-zdravo-20120827> (1.12.2016.)

1. KNJIGA I ČITANJE 1. POČECI PISMENOSTI

“Priča o knjizi započinje u južnom dijelu Mezopotamije. Tamo je živio Jedan od najtajanstvenijih naroda u povijesti čovječanstva-Sumerani. Sumerani su stvorili vrlo visoku civilizaciju.”²

O Sumeranskoj materijalnoj i duhovnoj kulturnoj ostavštini se zna vrlo mnogo jer se radilo na vrlo opsežnim arheološkim iskapanjima i proučavanjima. Pretpostavlja se da su se nastanili u južnom dijelu doline, između rijeka Eufrata i Tigrisa, u drugoj polovici V. tisućljeća pr. n. e. Znanost je Sumeranima vratila sve njihove primite koji im pripadaju, a koji su kroz stoljeća bili pripisivani drugim narodima. Ti primati su pismo, knjiga i knjižnica. Što se pisma tiče, još uvijek se pouzdano ipak ne zna jesu li Sumerani prvi usavršili taj sustav, ali to se uzima ko najprihvatljivija činjenica. Najstariji sačuvani spomenici sumerske pismenosti su male glinene pločice s nazivima urezanih piktorama. Znanstvenici se slažu da one potječu iz sredine IV. tisućljeća pr. n. e. Postoje mnoge teorije u kojima se spominje da je moguće da su Sumerani preuzeli pismo od nekog drugog naroda koji je živio prije njih u plodnoj dolini Mezopotamije. Radiokarbonskim analizama je otkriveno da su glinene pločice iz Tartarie u Rumunjskoj nekoliko stotina godina starije nego pločice koje su upotrebljavali Sumerani. Radi toga, pouzdano se ne može zaključiti koji je narod utjecao na koga i na koji način, ali Sumerani su bili ti koji su pojmovno pismo izumili i usavršavali do fonetskih obilježja. U prvoj fazi su upotrebljavali crteže koji su se kasnije razvili u znakove. To pismo naziva se klinasto jer se zapisivalo na mekanoj glini, pisaljka od drva, trstike ili nekog drugog materijala. Pisaljke su bile zašiljene te su ostavljale dugljaste otiske klinastog oblika.

Sumerani su pismo smislili da bi zapisivali administrativne, poslovne i državne sadržaje iako je čitanje i istraživanje pločica otkrilo da su Sumerani imali bogatu književnost, poznavali mnoge prirodne znanosti i imali bogatu mitologiju. Sumerani su pločice čuvali u posebnim prostorijama koje su bile u sklopu hramova, palača ili škola. Tu su takozvane knjižnice arhivi. Otkriveni su u gradovima Lagašu, Uru, Urku, Nippuru. Pločica koja potječe iz grada Nippura iz vremena oko 2000. godine p. n. e., identificira se ko knjižnični katalog. Na

² Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 9.

toj pločici se s obje strane nalazi popis 62 djela različitog sadržaja. Čuva se u Sveučilišnom muzeju u Philadelphiji. Postoji još jedna pločica koja se čuva u Louvreu u Parizu. Na toj pločici su ispisana neka ista djela kao i na pločici iz Philadelphije kao i neki drugi naslovi, što nam ukupno daje 87 naslova.³ Sumerani su zapisivali literana i mitološka djela, veterinarske, matematičke i tekstove namijenjene za znanstvena i tehnološka dostignuća. Oni su to zapisivali za buduće naraštaje kako bi sačuvali svoja intelektualna i tehnološka postignuća.

Pretpostavlja se da su se pismom Kinezi služili tijekom III. tisućljeća pr. n. e. Kinezi su izumili papir, a prije toga su pisali na trakama od trstike, oklopima kornjača, drvetu, kamenu, brončanim posudama i svili. Dvorski povjesnik Fan Yeh zabilježio je u 5. stoljeću pr. n. e. priču da je eunuh Tsai Lun 105. godine n. e. pronašao postupak za proizvodnju papira.⁴ Postoje znanstvenici koji tvrde da nije Tsai Lun samo odgovoran za proizvodnju papira jer postoje znanstveni dokazi da je papir iz razdoblja prije Tsai Luna. Kinezi klasičnog doba su umnožavali svoje knjige prepisivanjem, ali zbog zamršenosti kineskog ideografskog pisma, prepisivači su griješili u prepisivanju pa je stoga smišljen postupak za umnožavanje knjiga koji je imao utjecaj na pojavu tiskarstva u Kini. Tamošnji vladari su dali svete tekstove urezivati u kamene ploče koje su bile izložene na javnim mjestima da bi se iz njih mogli raditi otisci na papiru. Na taj su način svi koji su željeli, mogli dobiti autentičnu kopiju svetih spisa.⁵ Knjige su do kraja 15. stoljeća bile samo privilegija bogatih. U antičko doba popularna su bila javna čitanja i recitiranja. U ranom srednjem vijeku knjiga najčešće sadrži crkveni i liturgijski sadržaj. Samostani, kaptoli i katedrale u svom sklopu imaju knjižnice, a krajem 15. st. pojavljuju se i javne knjižnice gradova.

Broj pismenih i školovanih ljudi raste te se pokazala potreba za školskih i drugim knjigama. Knjiga je postala tražena roba. Proizvodnja papira prodrla je iz islamskih zemalja u Europu te je Nijemac Johann Gutenberg iz Mainza riješio problem mehaničkog umnažanja knjiga.⁶

³ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 14.

⁴ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 56.

⁵ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 57.

⁶ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 352.

Gutenberg, Johann (pravo ime Johannes Gensfleisch zum Gutenberg), njemački tiskar, izumitelj tipografije (vjerojatno Mainz, oko 1397. do Mainz, 3. 2. 1468). O njegovu životu i radu postoje samo fragmentarni i dijelom nesigurni podatci. Oko 1430. otišao je iz Mainza u Strasbourg, gdje je ostao, čini se, sve do 1448. baveći se brušenjem dragoga kamenja i proizvodnjom zrcala. Već je 1436. g., prema sačuvanim dokumentima, imao tiskarski uređaj i njime izvodio pokuse. Od 1448. vratio se u Mainz. Ondje je osnovao tiskarsku radionicu, posudivši u tu svrhu od Johanna Fusta 1550 guldena. Godine 1455. dovršio je Gutenberg prvi tipografski rad, lat. *Bibliju* na 1282 folio-stranice u dva stupca po 42 retka. To je glasovita Biblija od 42 retka, tiskana u 100 do 200 primjeraka, dijelom na pergamentu, a dijelom na papiru. Od toga izdanja sačuvalo se do danas četrdesetak primjeraka. Imitirajući u lijevanim slovima ondašnji gotički krasopis s njegovim ligaturama i kraticama, Gutenberg je za to izdanje upotrijebio 290 različitih znakova. Dugo se tvrdilo da je, još prije Biblije, grubljim slovima tiskao i neka manja djela (Fragment o sudu svijeta; Astronomski kalendar za 1448.), ali se to nije moglo dokumentarno provjeriti. Iste godine kada je dovršena Biblija (1455.), J. Fust tužio je Gutenberga zbog duga. Iako ishod toga procesa nije poznat, čini se da je vjerovnik sudskom odlukom došao u posjed Gutenbergove tiskare, jer je već dvije godine poslije 1457. tiskao elegantno izdanje Mainziškoga psaltira, na kojem su kao tiskari potpisani Fust i njegov zet P. Schöffer, bez Gutenberga. O daljnjem Gutenbergovu tiskarskom radu ne zna se ništa pouzdano; pripisuje mu se, među ostalim, tiskanje izdanja *Missale speciale*; *Mainzer Catholicon* i Biblije od 36 redaka, izdane u Bambergu. Posljednje tri godine života proveo je na dvoru kneza izbornika, nadbiskupa Adolfa Nassauskoga u Mainzu, živeći od nadarbine koju je uživao kao član kneževe dvorske svite.⁷

⁷ Gutenberg, Johann. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23878> (1. 9. 2017.)

2. ČITANJE

“Ne možemo bez čitanja. Čitanje dolazi prije pisanja. Neko društvo može postojati bez pisanja, ali nijedno društvo ne može postojati bez čitanja.”⁸

Čitatelj je onaj koji čita smisao, priznaje i prepoznaje određenu moguću čitljivost u nekom predmetu, mjestu ili događaju. Čitatelj mora pripisati značenje sustavu znakova i odgonetnuti ga. Čitamo da bismo letimično opazili što smo i gdje smo, da bismo razumjeli ili počeli razumijevati. Bez čitanja ne možemo. Čitanje je, gotovo kao i disanje, naša bitna funkcija. Čitanje teče prema geometrijskoj progresiji. Svako novo čitanje nadograđuje se na ono što je čitatelj prije pročitao. Alberto Manguel kaže da svaki čovjek ima svoju povijest čitanja, osobnu, koja je sazdana od pojedinačnih intuicija i osobnih sklonosti. Povijest čitanja, povijest je svakog od njezinih čitatelja. Čak i polazište treba biti slučajno. Kronološki redoslijed povijesti čitanja pati od velike mane: kroološki redoslijed njezinih događaja ne odgovara njezinom logičnom i prirodnom redoslijedu. Definicija elemenata povijesti čitanja često dolazi na kraju, praksa prethodi teoriji, intuitivni naponi njezinih prethodnika manje su razumljivi neučenom i neupućenom čitatelju nego današnjem modernom i učenom. Kronologija povijesti čitanja ne može biti kronologija političke povijesti. Sumeranski prepisivač imao je izoštriji osjećaj odgovornosti od današnjeg čitatelja jer je za njega čitanje bilo povlastica vrijedna poštovanja. Čitalačke metode u kasnom srednjem vijeku, koje su određivale gdje i kako čitati, mnogo su jasnije određene nego one o kojima se kasnije podučavalo u Beču ili ~~edwadijanskoj~~ Engleskoj. Primjerice, radile su razliku između teksta koji treba čitati naglas i teksta koji treba čitati nečujno. Povijest čitanja ne može slijediti koherentni slijed povijesti književne kritike, to su strepnje koje je izražavala Katarina Emmerich (19. st.)⁹, a te iste strepnje izrazio je Sokrat (Atena, 469. do Atena, 399. pr. Kr.) dvije tisuće godina prije. On je smatrao da su knjige zapreka učenju. U novije doba, njemački kritičar Hans Magnus Enzensberger, hvalio je nepismenost i predlagao povratak na izvornu kreativnost usmene književnosti. Povijest čitanja ne odgovara kronologijama povijestiknjiževnosti, s obzirom da povijest čitanja jednog konkretnog autora često počinje, ne s prvom knjigom tog autora, već s jednim od njegovih budućih čitatelja. Kad se

⁸ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001. Str. 19-34.

⁹ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001. Str. 19-34.

nama, današnjim čitateljima, kaže da nam prijeti izumiranje, mi još moramo naučiti što je čitanje. Našu budućnost, budućnost povijesti našeg čitanja, istraživao je sveti Augustin (Tagasta, 13. studenog 354. – Hippo, 28. kolovoza 430.). On je pokušavao raditi razliku između teksta koji vidimo u glavi i teksta koji izgovaramo naglas. Dante je dovodio u pitanje granice čitateljeve moći tumačenja. Lady Murasaki zalagala se za posebnost nekih čitanja, a Plinije Stariji je analizirao izvedbu čitanja i odnos između pisca koji čita i čitatelja koji piše. Sumeranski prepisivači, činu čitanja su ulili političku moć, a prvi proizvođači knjiga, smatrali su metode čitanja svitaka suviše ograničenima i nezgrapnima te su nam ponudili mogućnost prelistavanja stranica i črčkanja zapisivanja po rubovima. Danas se slična metoda koristi za čitanje na računalima. Poput samog čina čitanja, povijest čitanja iskače prema svakom čitatelju osobno i prema njegovu iskuštvu kao čitatelju. te se onda vraća na početnu stranicu u nekoj dalekoj stranoj zemlji. Povijest čitanja preskače poglavlja, prebire, odabire, ponovno čita te odbija slijediti konvencionalni redoslijed.¹⁰

Čitanje pomaže da se uroni u nove svjetove, zamisle i upoznaju nepoznati događaji i osobe, poistovjećivanje s likovima iz knjiga, razvijanje empatije, bogatstvo jezika i rječnika. Čitajući, mentalno se raste, razvija inteligencija, unutarnji osjećaji, uči zadržavanje koncentracije i pažnje. Čitanje književnih i umjetničkih tekstova, omogućuje uzdizanje na kulturnoj i emocionalnoj razini.

2.1. Igra i čitanje u predškolskoj dobi

Ranka Javor, u zborniku Kako razvijati kulturu čitanja, smatra da je za razvoj čitateljskih vještina potrebna priprema koja počinje od treće godine života. Uspješnost svaldavanja nastavnih sadržaja prilično ovisi o tome koja su predznanja i vještine djeteta predškolske dobi. U predškolskoj dobi, razvijaju se predčitalačke vještine koje se sastoje od:

1. glasovne raščlambe riječi
2. uočavanja smisla poruke
3. usvajanja linearnog slijeda teksta slijeva nadesno i odozgo prema dolje
4. uočavanja pridruženosti slova i glasova u riječi”

¹⁰ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001. Str. 20.-35.

Neki roditelji uče djecu čitati prije nego što krenu u školu. Tako u školu dolaze djeca s djelomice usvojenom vještinom čitanja. Iskustva učitelja pokazuju da djeca koja nauče čitati prije polaska u školu, zadržavaju vodstvo u školskom uspjehu. Vještina čitanja, pomaže im u postizanju boljih rezultata u svadavanju nastavnog sadržaja. U najmlađoj dobi djeca su već u svakodnevnom doticaju sa slikovnicama, knjigama, časopisima. Primjećuju oko sebe odrasle koji čitaju. Čitajući, dolazi se do potrebitih informacija. Djeca su prirodno znatiželjna te time otkrivaju svijet pisane i izgovorene riječi. Kroz igru s drugom djecom i odraslima, međusobno uče komunicirati. Predčitanje u predškolskoj dobi temelji se na igri gdje se radi na integraciji čitanja, pisanja, govorenja i slušanja. U najmlađoj dobi već djeca shvaćaju da čitanje ima neki cilj. Čitajući im, oni shvaćaju da su znakovi koji su ispisani na papiru nekog značenja. Igrajući se, pretvaraju se da čitaju, artikuliraju, mijenjaju boju i ton glasa. Djeca, listajući slikovnice, uočavaju različite znakove koji znače slova. Shvaćaju da se riječi nižu jedna za drugom u redovima te nauče opći oblik pisanja riječi prije nego pojedinačna slova.

Djeca prirodnim redoslijedom prvo stječu vještinu slušanja, zatim vještinu izražavanja govorom, čitalačke vještine i na kraju vještinu pisanja. No, u svakodnevnoj igri, sve te djelatnosti odvijaju se istodobno, međusobno se isprepliću. Vještine predčitanja i pretpisanja nastaju iz prvih dječih likovnih radova, njihovih prvih pokušaja pisanja i crtanja. Pitajući djecu što su nacrtali, često nam odgovore da su napisali svoje ime ili imena roditelja ili nešto slično, iako nama radovi liče na crtanje ili slikanje. Šare na crtežima njima su jednake napisanim slovima. Igrajući se pisanja, djeca se koriste crticama, točkicama ili zakrivljenim linijama.¹¹

Kod svakog djeteta, proces razvoja govora, čitanja i pisanja nije uvijek isti. Djeca su različita i različito napreduju što nužno ne znači da neće svi doći do jednakog razvoja u određenom razdoblju. Često djeca koja su u najranijoj dobi izložena okolini u kojoj se potiču čitanje i pisanje, ranije razvijaju svoje čitalačke vještine. Vanjski utjecaj je važniji i plodonosniji od urođenih predispozicija. Roditelji i odgojitelji u dječjem vrtiću, ako vežu djeci čitanje uz igru i zabavu, razvijat će u djeteta svijest o važnosti čitanja. Oni nisu samo uzori u čitanju nego sustavnim planiranjem i programiranjem organiziraju metode za razvoj slušanja, čitanja i pričanja.

¹¹ Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 80 – 86.

Odrasli moraju stvarati pozitivno i ugodno ozračje za stjecanje predčitalačkih vještina kako bi djeca u budućnosti čitanje zavoljela.¹²

U dječjim vrtićima organizirano je i vrijeme i mjesto za organizaciju predčitalačkih vještina. Vrtići trebaju biti bogato opremljeni tiskanim materijalima kojima će se djecu poticati. Djeca će sama izrađivati svoje knjige, slikovnice, radove, koristiti kutić za čitanje, pisanje, slušanje. Prostor treba biti adekvatno opremljen kako bi potaknuo i djecu koja nisu sklona tim djeljnostima. Sredstva koja su potrebna u svakodnevnom radu su slikovnice, knjige, dječje novine, računalo, projektor, kasetofon, DVD i CD uređaji i mediji, papiri, bilježnice, olovke, bojice, škare, ljepila... U interakciji s materijalima, promiču se vrijednosti čitanja i pisanja važnih za predškolsku djecu.¹³ Odgajatelji organiziraju razne aktivnosti čitanja i pisanja djeci te ga postepeno uključuju u proces praćenja teksta. Dijete nije samo pasivan slušatelj, ono aktivno sudjeluje promatrajući tekst koji se čita, a naknado ga prepričava.¹⁴

Ponavljanjem čitanja dijete će shvaćati pravilnost jezika i stalnost znakova i simbola. Analizirajući tekst, sadržaj, likove, motive, poruke, dijete će razvijati govor, bogatiji rječnik, pravilnu artikulaciju te se uče nove i složenije govorne strukture. Poticanjem interesa za pjesme i sklonost poeziji, razvija se osjetljivost za glasovnu strukturu riječi. Kod razvoja predčitalačkih vještina, treba se postupno usvajati čitanje te se trebaju povezivati aktivnosti slušanja, pričanja, čitanja, slikanja i pričanja.¹⁵

¹² Feitelson, D.; Kita, B.; Goldstein, Z. Effects of listening to stories on first graders comprehension and us ofnlanguage. // Research in the Teaching of English 20, 1986., str. 339-356.

¹³ Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 82 i 83.

¹⁴ Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja. Zagreb : Školska knjiga, 1995.

¹⁵ Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999 Str. 83

2.2. Obitelj u razvijanju čitanja

Stručnjaci su nakon niza istraživanja u psihologiji došli do spoznaja da je rana dob, od djetetova rođenja pa do škole, doba kad se dijete najviše razvija. Ako se u tom razdoblju propusti nešto što je važno za razvoj i učenje, teško će kasnije biti nadoknađeno.¹⁶

U ranoj dobi na učenje najveći utjecaj imaju roditelji. Izravno odrastanje odnosi se na učenje u obiteljskoj sredini, a neizravno na izboru predškolskih programa u koje roditelji uključuju svoje dijete. Pitanjima ranog djetetovog razvoja bave se Tizard i Huges¹⁷ te kažu da su za razvoj kognitivnih sposobnosti najviše zaslužni roditelji, iako se prije mislilo da je utjecaj obitelji veći u području emocionalnog i tjelesnog razvoja. Dijete uči u svakodnevnom procesu situacija koje se događaju te i roditelji i dijete imaju zajedničko iskustvo što im omogućuje povezanost na postojeće i poznato da bi međusobno razumjeli poruke. Roditelj je u mogućnosti koncentrirati se samo na svoje dijete, a ne mora svoju pažnju dijeliti s cijelom skupinom.

Roditeljima se preporučuje da kod djeteta potiče interes za čitanje i knjige. Najbolji način za to je da roditelj s djetetom razgovara, o realnim i trenutnim zbivanjima, da se koristi pisanim porukama iz okoline za čitanje djetetu kao što su nazivi, reklame, pisane poruke itd. Preporučuje se da roditelji i sami čitaju kako bi dijete imalo model za uzor, te da priče i pjesme djetetu učine svakodnevnim dijelom života. Roditelji čija su djeca upisana u narodnu knjižnicu, najčešće čitaju više svojoj djeci nego oni čija djeca nisu upisana. Najčešće takvi roditelji djeci čitaju kada god mogu dok ovi drugi čitaju djeci priče za laku noć ili samo povremeno. Knjižničar može roditeljima svojim savjetima pomoći da ih usmjere na pravilan i aktivan rad s djecom kako bi mogli razvijati čitateljsku kulturu od najranije dobi.¹⁸

¹⁶ Tizard, B. Hughes, M. : Young Children Learning. London, Fontana, 1984.

¹⁷ Tizard, B. Hughes, M. : Young Children Learning. London, Fontana, 1984.

¹⁸ Stričević, I. Suradnja s roditeljima u dječjoj knjižnici : Mogućnosti i perspektive, Zagreb, Društvena istraživanja, br. 18/19, 1995., str. 587 - 597

2.3. Početno čitanje

Različita djeca različito usvajaju nastavni sadržaj u školama. U prvom razredu, prvo polugodište je pripremno razdoblje za čitanje i pisanje. Pripremno razdoblje čitanja i pisanja vrlo je važno jer ako je dijete bilo loše pripremano u vrtiću i kod kuće od roditelja, tada još postoji mogućnost ispravljanja štete. Učitelj je u tome najvažnija karika koja djetetu može pomoći da mu čitanje pruža zadovoljstvo.

Dijete ubrzo nakon učenja prvih slova počinje shvaćati da je od svega što uči, čitanje najvažnije jer je ono osnova svega. Čitanje se ne može naučiti samo u školi, učitelj pokazuje i objašnjava, ali kod kuće se čitanje mora svakodnevno vježbati. Učitelj svakodnevno s učenicima ponavlja ona slova koja su učili te ponavlja čitanje. Prvo se čitaju samo slova, a naknadno riječi, rečenice i tekstovi. Lakoća usvajanja čitanja, brzina i kvaliteta čitanja ovise velikim dijelom o urođenim sposobnostima i djetetovoj sredini u kojoj odrasta. Učitelj je taj koji djetetu mora prezentirati na najbolji način književni sadržaj te razvijati ljubav prema književnim tekstovima, ako je kod kuće izostao taj faktor.

Svako dijete je ponosno kad pročita nekoliko riječi. Osjećaju ponos i zadovoljstvo. Tekstovi koje uči čitati moraju biti prilagođeni djetetovim mogućnostima i sposobnostima jer ako su preteški, dijete gubi interes jer se ne osjeća dovoljno inteligentno i sposobno. Ako su pak tekstovi prelakci, dijete gubi interes za čitanje jer ne otkriva ništa novoga, nikakvu zanimljivu priču, već poput papige ponavlja riječi bez ikakva smisla.

Knjižnica uvelike može pomoći pri razvijanju interesa za početno čitanje i pisanje. Učenik će tamo pronaći knjige, slikovnice i kratke priče koje su prilagođene svojim zadacima za učenje i vježbanje početnog čitanja i pisanja. Zadaci moraju biti sastavljeni na način da razvijaju glasovnu analizu i sintetu koja se usvaja da dijete može pravilno naučiti čitanje. Da bi djeca mogla postati dobri čitaoci, metode poučavanja čitanja moraju biti u skladu sa sposobnostima djeteta, bogatstvom vokabulara, prirodnom znatiželjom, željom da nauči nešto novo, željom da razvija razumijevanje svijeta. Od čitanja treba napraviti aktivnost koja je djeci privlačna te mu je prezentirati kao nešto u čemu se ugodno provodi vrijeme.

2.4. Najdraža dječja literatura

Učitelji Osnovne škole Dubrava već niz godina provode razrednu anketu među učenicima, u kojoj su dobiveni rezultati, da je učenicima od prvog do četvrtog razreda najdraža književna vrsta bajka. Anketa je jednostavno sastavljena i prilagođena učeničkom uzrastu tako da učenici kad je rješavaju, mogu vrlo jasno shvatiti što ih se propituje. Djeca u toj dobi još su uvijek prilično nerealna, vole izmišljati priče, likove, događaje. Svijet im izgleda onakav kakvim im ga predstavimo te najviše uživaju u bajkama. Djevojčice maštaju postati princeze i vile, dok dječaci maštaju o zmajevima, kraljevima i ratnicima. U višim razredima, najdraža književna vrsta je roman. Djeca i mladi u dobi od 10-15 godina žele upoznati realan život, onaj u kojem žive, više ih ne interesiraju izmišljene bajke i priče. Takvo stanje nalaze u romanu gdje su likovi i događaji bliski njihovom svakodnevnom životu. U tom razdoblju mijenja se i lektira gdje se roman polako uvodi kao obavezno štivo. Neki učenici ponekad odbijaju pročitati neke romane, stoga što, kad su ih posudili, preplašila ih je količina teksta koju treba pročitati. Nakon poticanja na čitanje, svakodnevnog razgovora o lektiri, događajima i likovima, većina djece se zaintrigirala te odlučila pročitati romane jer su shvatili kako su zapravo vrlo interesantni i zanimljivi. Roditelji su pomagali učenicima koji su bili slabiji čitači kako bi mogli shvatiti i povezati događaje.

Djeci su danas dostupna razna sredstva kojima se mogu poslužiti da bi doznali događaje iz nekog romana, ali nakon što su odgledali film na nastavi medijske kulture, većina ih se složila da im je knjiga bila bolja. Sve te spoznaje rezultati su dugogodišnjeg rada učitelja u nastavi, polemika vođenih na stručnim usavršavanjima vezanih za lektiru pri Agenciji za odgoj i obrazovanje te razgovora s iskusnim učiteljima, učenicima te roditeljima oko problema vezanih uz čitanje lektirnih naslova. Upravo iz tog razloga, potrebno je osvještavati i učenike i roditelje o važnosti pročitane riječi, kako bi djeca, i u današnjim vremenima kad im je gotovo sve postalo digitalizirano nadohvat ruke, i dalje posezala za knjigom.

2.5. Lektira

Popisi lektire su skup književnih djela koje je propisalo Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Na te popise uvrštena su djela za koje se smatra da bi ih svaki čovjek trebao kroz svoje školovanje pročitati. Za neku djecu, lektira je prvi susret s klasicima književnosti. Toj djeci

potrebno je lektiru predstaviti kao nešto zanimljivo jer se često prepadu količine teksta koju treba pročitati. U prvom razredu, kad učenici još nisu usvojili početno čitanje i pisanje, lektiru čitaju sa svojim učiteljima na nastavnim satovima lektire. Kroz razne zadatke, učenici rade analizu lektire. U nižim razredima razgovara se o radnji, tijeku radnje, mjestu radnje, likovima, osobinama likova, učenike se upoznaje s glavnim i sporednim likovima, upućuje se na dobro i zlo, pouke koje se mogu naučiti iz razno raznih situacija i događaja koji su navedeni u tekstu. U nižim razredima učenici se s romanima susreću već u drugom razredu. Učenici dobiju djela koja su obvezni pročitati i djela koja dodatno mogu pročitati sami po vlastitom nahođenju. Uobičajeno je da bolji učenici koji su ujedno i bolji čitači, pročitaju i naslove koji su im ponuđeni kao dodatni.

Svaki učitelj samostalno dogovara s učenicima i ostalim učiteljima način na koji će učenik zapisivati lektiru u posebne bilježnice. Zadaci moraju biti prilagođeni učeničkim mogućnostima tako da ih zapisivanje i čitanje lektire ne bi odbijalo. Knjižničar je također važan u približavanju lektire učenicima. U dogovoru s učiteljima, on također može sudjelovati u obradi lektirnih naslova. Knjižničari mogu izraditi vlastite zadatke kojima će obrađivati lektiru. Često se učitelj dogovara s knjižničarom te mogu napraviti u sklopu medijske kulture gledanje filma ili crtanog koji prati lektirni naslov. Učenici nakon toga razgovaraju te prosuđuju koje su sličnosti i razlike između književnog i filmskog djela, što im se više ili manje svidjelo. Učenicima su najinteresantniji oni zadaci kada ih rješavaju u skupinama. Učitelj ili knjižničar raspodijeli poslove te svatko ima svoj zadatak dok im je zajednički neki oblik zadatka.

Radeći na taj način, učenicima možemo lektiru približiti i navesti ih da u budućnosti čitanje zavole. Važno je ne postavljati previsoke ciljeve jer svako dijete je drugačije. Tako možemo od nekih očekivati da će djelo pročitati kroz nekoliko dana dok će drugima trebati mnogo duže. Velika je razlika u čitačima u pojedinom razredu što ovisi o zalaganju roditelja, učenika i metodama koje se koriste kako bi dijete savladalo početno čitanje i pisanje. Poneki učenici imaju određene probleme uslijed kojih nisu u stanju savladati čitanje te se učitelj mora prema takvim učenicima postaviti s pravilnim načinima i metodama kako bi im približio lektirna djela.

2.6. Utjecaj školske knjižnice na promicanje čitanja

Zadaća je školske knjižnice pružiti informacije i spoznaje važne za uspješno sudjelovanje u društvu koje se sve više zasniva na informacijama i znanju. Školska knjižnica omogućuje učenicima stjecanje znanja i vještina te razvijanje mašte. Školskom knjižnicom treba se upravljati u skladu s potrebama škole te jasno utvrđenim dokumentima, pedagoškim programom (planiranim, sveobuhvatnim ponudama aktivnosti poučavanja i učenja. Dokumentima se određuje kada, gdje, za koga i tko će ostvariti potencijal knjižnice. U sastavljanje dokumenata mora se uključiti što širi krug ljudi. Dokumenti i planovi određuju ulogu knjižnice u odnosu na školski program, metode poučavanja u školi, zadovoljavanje nacionalnih i lokalnih standarda i kriterija, potrebe učenika u pogledu učenja i osobnog razvoja, potrebe nastavnog osoblja, podizanje razina postignuća. Uspješnost i činkovitost dobro vođene knjižnice utemljuje se u odnosu na financiranje i proračun, smještaj, izvore, organizaciju, osoblje, korištenje knjižnice i promidžbu.¹⁹

Školska knjižnica je sastavni dio odgojno obrazovnog procesa. Učenicima, nastavnicima i profesorima služi kao pomoć u obrazovanju i odgoju. U njoj se mogu naći mnogi izvori informacija potrebni svim njezinim korisnicima. U školskoj knjižnici također učenici mogu provoditi svoje slobodno vrijeme i iskoristiti ga za nadopunjavanje postojećih znanja kao i otkrivanje novih spoznaja. Školske knjižnice trebaju biti opremljene literaturom koja je učenicima, nastavnicima i profesorima potrebna u odgoju i obrazovanju kao i literaturom i sredstvima koji su u skladu s interesima njezinih korisnika.

Školski je knjižničar član stručnog osoblja, odgovoran je za planiranje i upravljanje školskom knjižnicom, a radi zajedno sa svim članovima školske zajednice i surađuje s narodnim i drugim knjižnicama. Školska knjižnica bi zbog kvalitete i opsega knjižničnih usluga trebala zapošljavati obrazovano i visokomotivirano osoblje. Glavna je uloga školskog knjižničara pridonositi zadaćama i ciljevima škole uključujući i postupke procjenjivanja te razvijati i ostvarivati zadaće i ciljeve školske knjižnice. Knjižničar je uključen u izradu planova i ostvarenje školskog programa. Knjižničar posjeduje znanje i vještine potrebne za pružanje informacija i rješavanje

¹⁹ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova/ Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2004. Str. 10.-11.

informacijskih problema kao i stručnost za korištenje različitih izvora-tiskanih i elektroničkih. Knjižničar treba voditi kampanje za promociju čitanja i dječje književnosti, medija i kulture. Knjižničar treba stvoriti okruženje za razonodu i učenje koje je privlačno, ugodno i dostupno svima.²⁰

Zadatak je školskog knjižničara učenike upoznati i osposobiti za snalaženje u mnogim informacijama jer danas je obrazovanje usmjereno na način da i učenici samostalno istražuju i dolaze do novih spoznaja, a nije samo učitelj taj koji je izvor informacija i znanja. Knjižničari su dužni organizirati različite izložbe knjiga, radionice, tribine, susrete književnika, posjete književnika njihovim školama, dramske skupine, mlade knjižničare itd. Također, zaduženi su pomoći učenicima i učiteljima u razvijanju informacijske pismenosti, upoznavanju s raznim multimedijalnim sredstvima i sadržajima te elektroničim knjigama kao i služenje knjigama koje se nalaze u njihovoj školskoj zbirci. Tehnologija je svakim danom sve više razvija te su je učenici i učitelji duži pratiti. Zbog toga knjižnice moraju biti osuvremenjene različitim multimedijalnim sredstvima kako bi mogle osuvremeniti i učiniti zanimljivijim čitanja lektire te potaknuti učenike da zavole čitanje u budućnosti te ljubav prenesu na svoje buduće naraštaje.

Nastavnici i školski knjižničari surađuju kako bi se postigli određeni ciljevi: razvijanje, vođenje i procjena učenikova svladavanja zadanog programa, razvoj i procjena učenikovih informacijskih vještina i znanja, izrada nastavnih planova, priprema i izvođenje posebnih projekata u širem nastavnom okruženju, priprema i provedba programa čitanja i kulturnih događaja, integriranje informacijske tehnologije u školski program, upoznavanje roditelja s ulogom školske knjižnice.²¹

Školska je knjižnica služba koja je namijenjena svim članovima školske zajednice: učenicima, nastavnicima, administrativnom osoblju, savjetnicima, ali i roditeljima. Svi oni zahtjevaju

²⁰ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova/ Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2004. Str. 16.-17.

²¹ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova/ Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2004. Str. 17.

posebne komunikacijske vještine. Glavni korisnici su učenici i nastavnici, ali treba uključiti i druge kategorije stručnog osoblja kao što su savjetnici i administrativno osoblje.²²

U nacionalnom školskom programu i programima razvoja obrazovanja na nacionalnoj razini, školske knjižnice trebaju imati središnje mjesto u ostvarenju ciljeva s obzirom na informacijsku pismenost za sve koja je usvojena kroz školski sustav, dostupnost informacijskih izvora za učenike na svim obrazovnim razinama, otvoreni protok informacija i znanja za sve učeničke skupine kao način ostvarivanja demokratskih i ljudskih prava. Na nacionalnoj i na lokalnoj razini preporučuju se posebni programi za razvoj školske knjižnice. Ti programi mogu uključivati različite ciljeve i djelovanja ovisno o kontekstu. Suradnja školskih i narodnih knjižnica može poboljšati knjižnične usluge u određenoj zajednici, Pisani dokument o suradnji treba uključivati uzajamnu suradnju, određivanje područja suradnje, ekonomske posljedice i način podjele troškova te raspored aktivnosti za razdoblje suradnje.

Školska knjižnica treba pokrivati širok raspon aktivnosti i imati važnu ulogu za ostvarivanje zadaća i vizija škola. Treba služiti svim potencijalnim korisnicima u školskoj zajednici te zadovoljavati posebne potrebe ciljanih skupina. Programi i aktivnosti moraju biti osmišljeni u suradnji s ravnateljem škole, stručnim suradnicima, nastavnicima, pomoćnim osobljem i učenicima. Zadovoljstvo korisnika ovisi o sposobnostima školske knjižnice u prepoznavanju potrebe pojedinaca i skupina te o njenoj sposobnosti razvijanja usluga koje odražavaju projenjive potrebe u školskoj zajednici.²³

²² IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova/ Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2004. Str. 17.-18.

²³ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova/ Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2004. Str. 19.-20.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Cilj istraživanja, metodologija i uzorak

Istraživanje je podijeljeno u dva dijela. Cilj prvog dijela istraživanja je utvrditi imaju li knjižnica i lektira utjecaj na čitateljske navike kod djece. Cilj drugog dijela istraživanja je bio utvrditi jesu li knjižnica i lektira utjecale na čitateljske navike kod populacije starije od 18 godina ili je utjecaj imao samo osobni interes i motivi te obitelj.

U prvom dijelu istraživanja u uzorku je bilo 40 učenika četvrtih razreda koji su metodom ankete (Prilog 1) ispitani o čitateljskim navikama (koliko tjedno čitaju, čitaju li zato što moraju ili žele, kako biraju knjige za čitanje, vole li u njihovoj obitelji ostali članovi čitati, tko je utjecao na njihove čitateljske navike te kakav imaju stav prema lektiri i školskoj knjižnici). Uzorak za drugi dio istraživanja bilo je 40 odraslih korisnika narodne knjižnice. Metoda je bila anketni upitnik, a nastojalo se utvrditi tko je utjecao na čitateljske navike ispitanika, kupuju li knjige, prema čemu biraju knjige za čitanje isl.

3.2. Istraživanje čitateljskih navika u nižim razredima osnovne škole

Pretpostavke istraživanja bile su sljedeće:

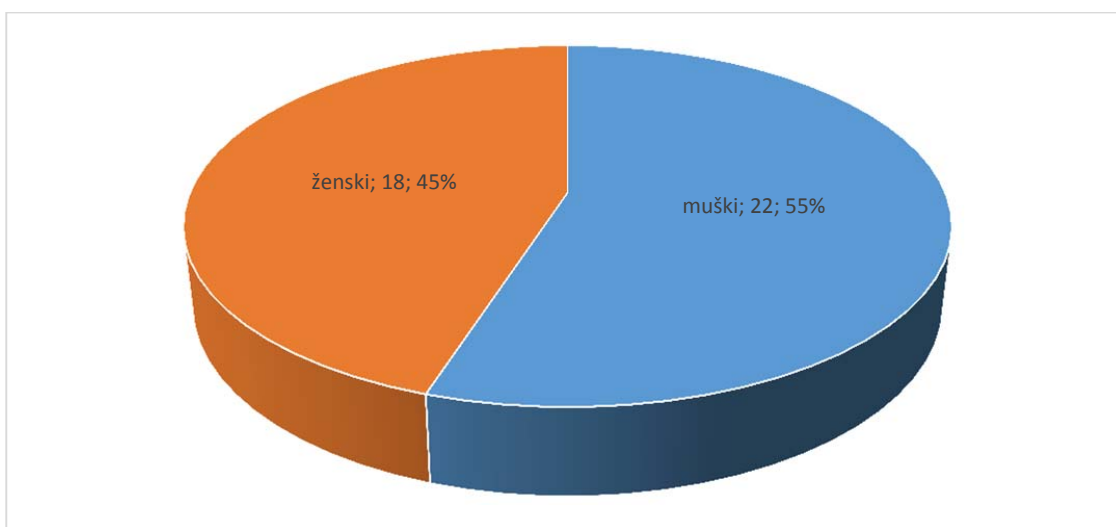
1. Djeca u nižim razredima osnovne škole čitaju samo lektiru
2. Čitalačke navike kod djece nižih razreda slabo su razvijene
3. U slobodno vrijeme djeca slabo čitaju knjige
4. Školska lektira je učenicima nezanimljiva i preteška
5. Lektira se piše zato što je obavezna
6. Školska knjižnica posjećuje se povremeno
7. U školsku knjižnicu djeca dolaze zbog posudbe knjige i korištenja računala

Prvi dio istraživanja je proveden među učenicima 4. razreda II. osnovne škole Vrbovec i obuhvatilo je 40 ispitanika. Učenici su iz tri razredna odjeljenja, A, B i C. Među anketiranim učenicima 22 je ispitanika muškog spola (22,55%), a 18 je ispitanika ženskog spola (18,45%). U istraživanju je korištena metoda anketiranja. Ispunjavanje ankete bilo je anonimno i dobrovoljno. Anketni listić sastojao se od 19 pitanja. Svako pitanje imalo je nekoliko ponuđenih

odgovora. Učenici su odgovarali na pitanja zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora ili dopisivanjem vlastitih odgovora. Rezultati su obrađeni statističkom metodom izračunavanja podataka, a prikazani su grafički izradom kružnih dijagrama. Anketiranje je provedeno u prosincu 2016. godine.

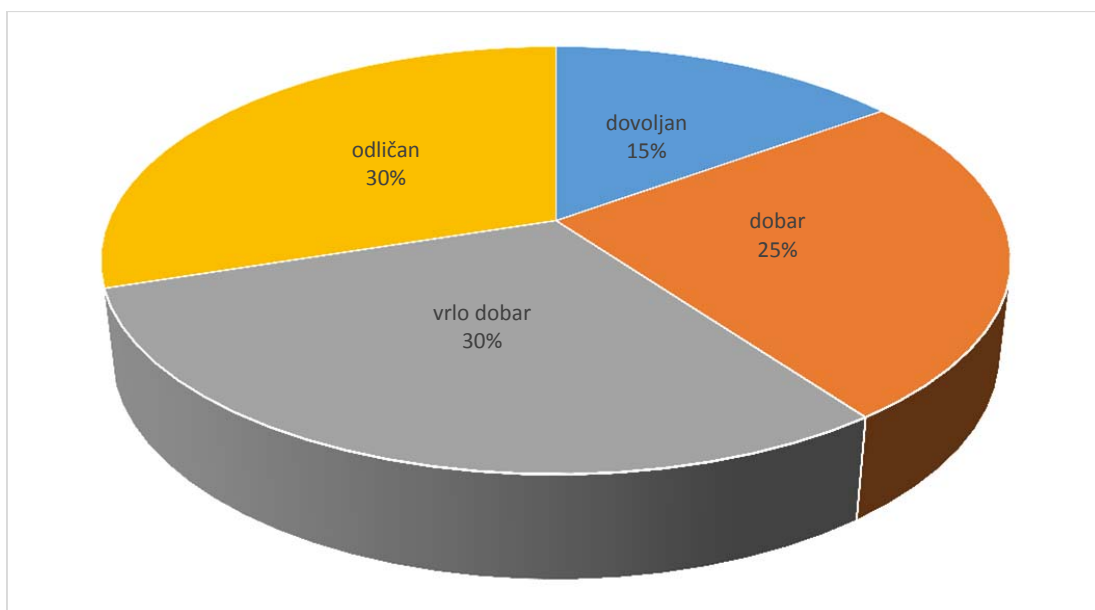
3.2.1. Rezultati prvog dijela istraživanja

Slika 1 prikazuje da je među ispitanicima bilo je 22 ispitanika muškog spola (22,55%), a 18 ispitanika ženskog spola (18,45%).

Slika 1 Odgovori na pitanja o spolu ispitanika

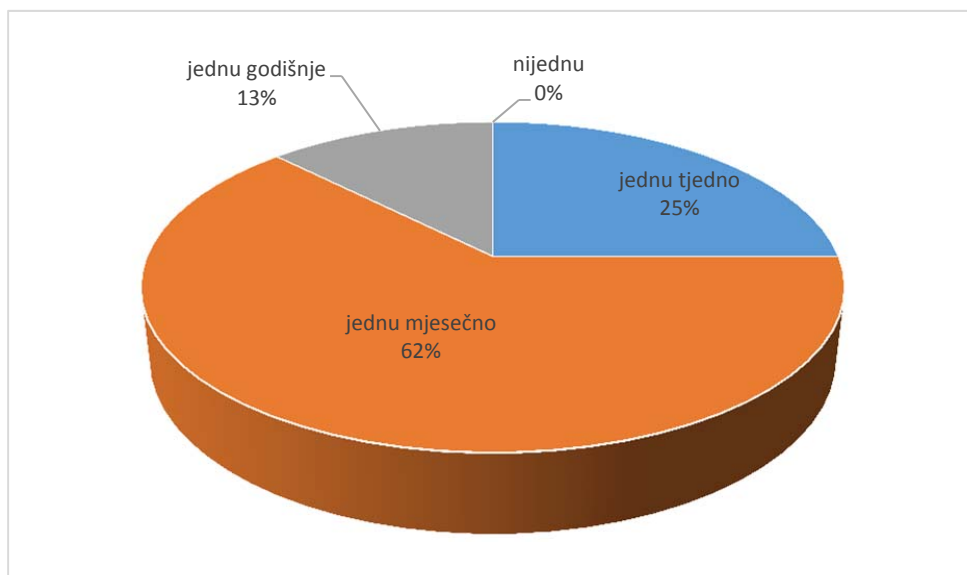
Slika 2 prikazuje opći uspjeh ispitanika na kraju prethodne školske godine: 12 ispitanika (30%) završila su razred s odličnim uspjehom, 12 ispitanika (30%) završilo je razred s vrlo dobrim uspjehom, 10 ispitanika (15%) je dobrog uspjeha, 6 ispitanika (25%) su završila razred s uspjehom dovoljan.

Slika 2 Opći uspjeh ispitanika na kraju školske godine

21 učenik je odgovorio da voli čitati (52%), a 19 da čitaju zato što moraju (48%).

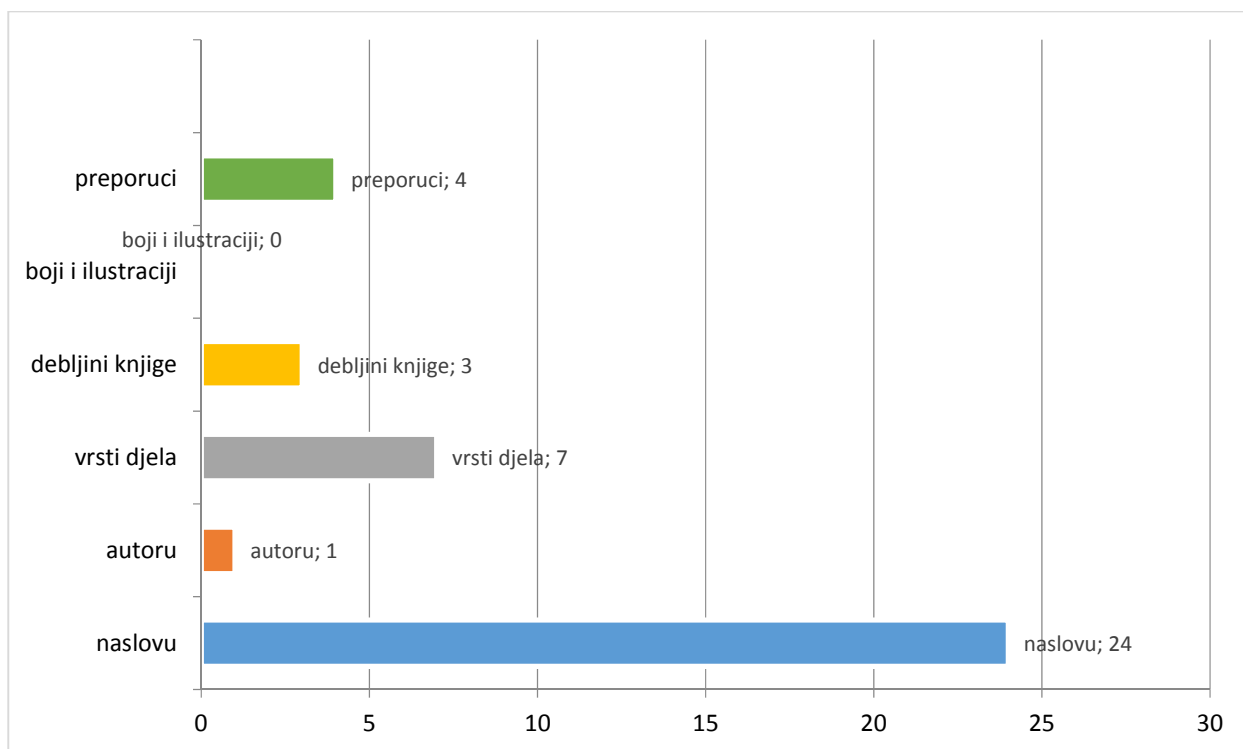
Slika 3 prikazuje da 25 učenika pročita jednu knjigu mjesečno (62%), 10 ih pročita jednu tjedno (25%), 5 učenika pročita jednu knjigu godišnje (13%), a niti jedan učenik nije odgovorio da uopće ne čita.

Slika 3 Broj mjesečno pročitanih knjiga

Učenici imaju različite osjećaje prema knjigama kao i osjećaje nakon čitanja općenito. 22 učenika se izjasnilo da se osjeća veselo, što je (55%), 17 učenika je odgovorilo da nema nikakvih osjećaja nakon čitanja (43%), a samo jedan je odgovorio da je tužan nakon čitanja što je iznosilo (2%).

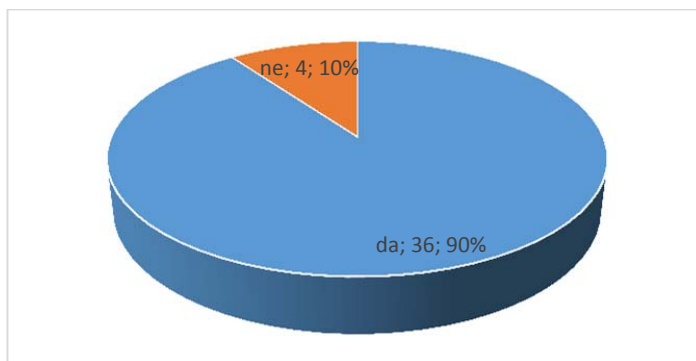
Slika 4 prikazuje kako učenici biraju knjige za čitanje. Prema naslovu 24 učenika bira knjigu koju će pročitati (61%), 7 ih bira prema vrsti djela (18%), prema preporuci 4 učenika (10%), prema debljini knjige 3 učenika (8%), prema autoru 1 učenik (3%), te se ni jedan učenik se nije izjasnio da bira knjigu prema boji i autoru.

Slika 4 Izbor knjige za čitanje

Najpopularnija književna vrsta među učenicima su pjesme (13 odgovora, 32%), zatim bajke (16 odgovora, 39%), romani 7 odgovora (17%), basne 4 odgovora (10%), pripovijetke 1 odgovor (2%) te se nijedan učenik nije odlučio za odgovor “nešto drugo”.

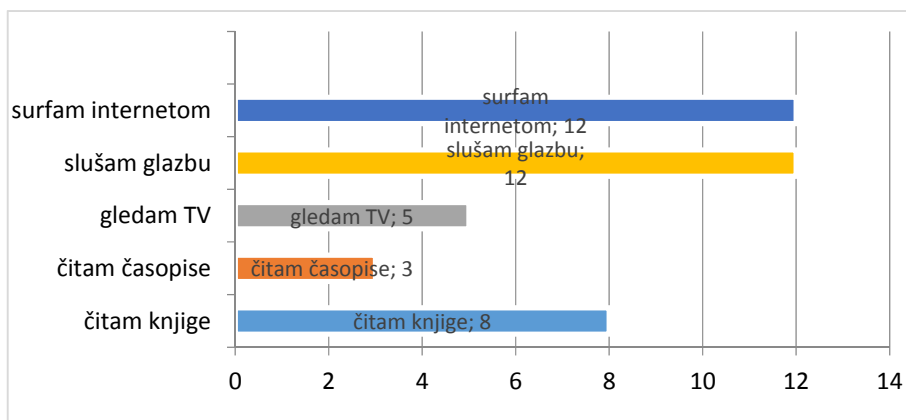
Slika 5 prikazuje da je 36 učenika odgovorilo da kod kuće posjeduju knjige koje mogu čitati u svoje slobodno vrijeme (95%), a 4 učenika da ne posjeduju knjige za čitanje kod kuće (10%).

Slika 5 Posjedovanje knjiga koje se mogu čitati kod kuće

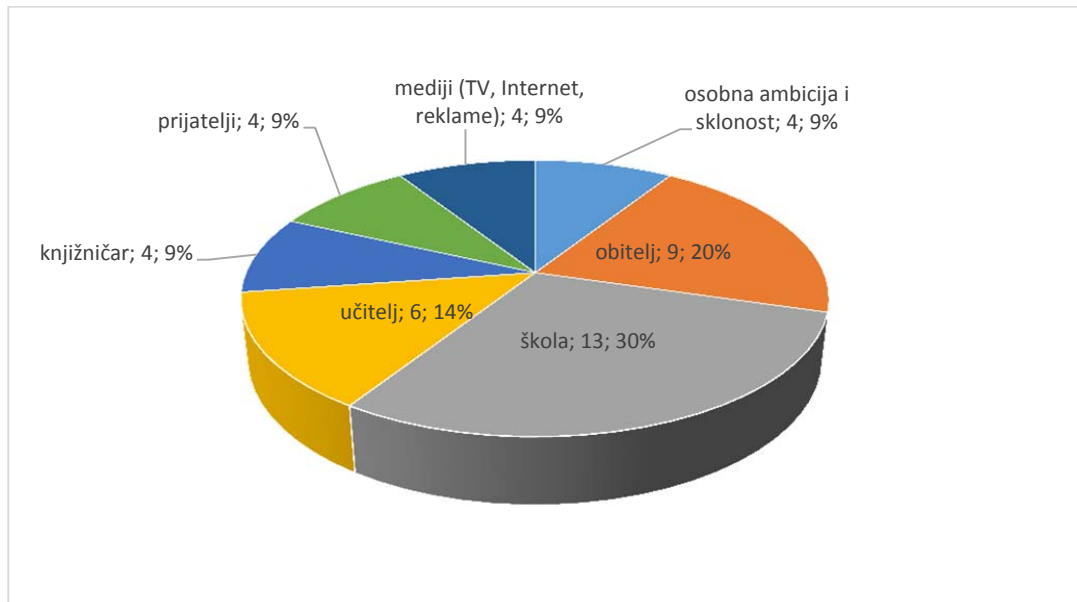
31 učenik se izjasnio da u njihovoj obitelji ostali vole čitati (84%), a 6 učenika da ostali u obitelji ne vole čitanje (16%).

Slika 6 prikazuje što učenici rade u svoje slobodno vrijeme. U svoje slobodno vrijeme učenici najviše surfaju internetom što je odgovorilo 12 učenika (30%), zatim slušaju glazbu, 12 učenika, (30%), 8 učenika je odgovorilo da čita knjige (20%), TV gleda 5 učenika (13%), a 3 učenika su odgovorila da čitaju časopise (7%).

Slika 6 Slobodno vrijeme učenika

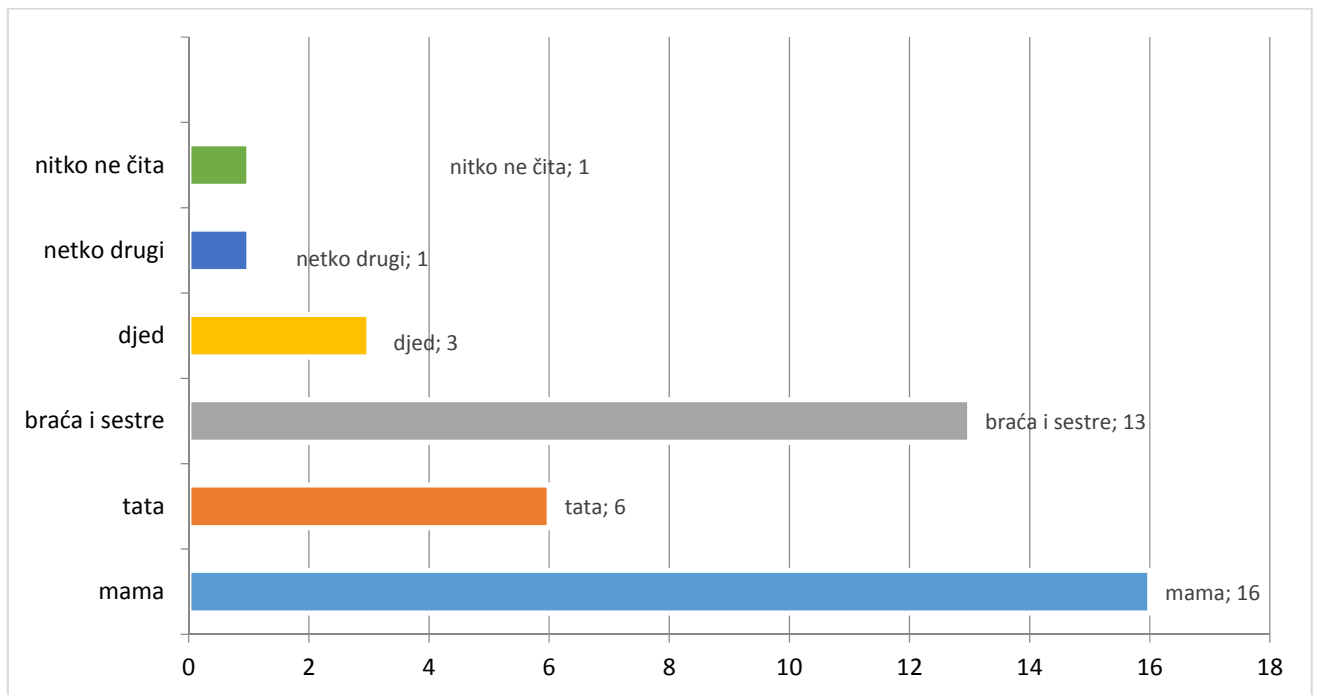
Slika 7 prikazuje da najčešći poticaj za čitanje učenici pronalaze u školi (13 odgovora ili 30%). Obitelj je utjecala na čitateljske navike kod 9 ispitanika (20%), učitelja je navelo isto 6 učenika (14%), prijatelje, osobnu ambiciju i knjižničara i medijski utjecaj po 4 učenika (9%),

Slika 7 Što utječe na čitateljske navike

Istraživanje je pokazalo da učenici kod kuće imaju male kućne zbirke. 53% učenika odgovorilo je da kod kuće imaju od 5 do 20 knjiga, manje od 5 knjiga ima 27% učenika, od 20 do 100 knjiga ima 15% učenika, a više od 100 ima 5%.

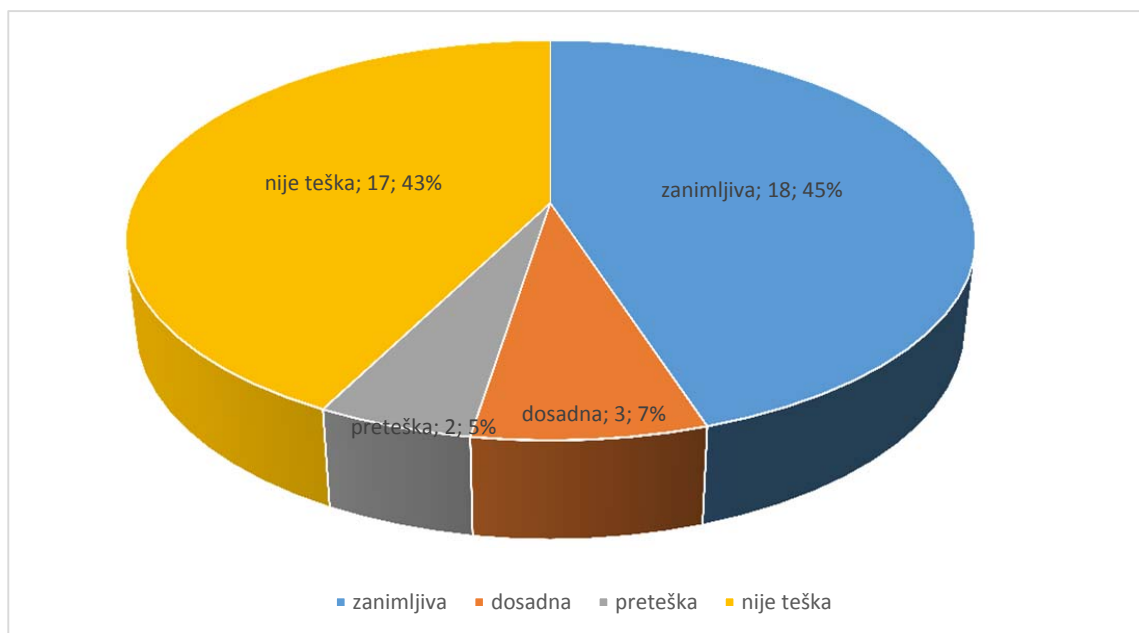
Slika 8 prikazuje da je najviše učenika odgovorilo da u njihovoj obitelji uglavnom čitaju braća i sestre (34%), na drugom mjestu su majke (39%), zatim očevi (15%), djed (7%), netko drugi (3%), a da nitko ne čita odgovorio je jedan učenik (3%).

Slika 8 Tko čita u mojoj obitelji

51% učenika je odgovorilo da će za iduće školske praznike čitati kao i do sada, čak 27% je odgovorilo da će čitati više, 17% je odgovorilo da će čitati manje, a samo 5% je odgovorilo da uopće neće čitati.

Slika 9 pokazuje da školsku lektiru učenici smatraju dosadnom i nezanimljivom, ali čak 45% učenika je odgovorilo da im je lektira zanimljiva, 43% da im nije teška, samo 7% je odgovorilo da im je dosadna i 5% da im je preteška.

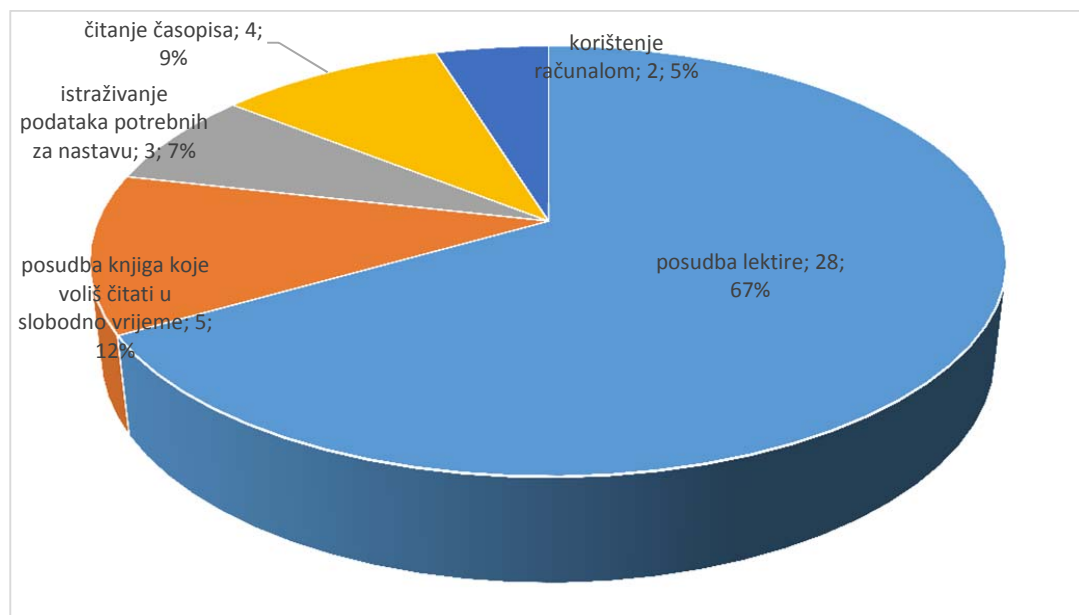

Slika 9 Školska lektira

Pisanje školske lektire učenicima je mukotrpan posao, čak i onima koji vole čitati. Tako pokazuju i rezultati istraživanje jer je čak 76% učenika odgovorilo da lektiru piše jer mora, a 24% zato što zaista želi.

Školsku knjižnicu povremeno posjećuje 81% učenika, često 8%, a nikad 4% učenika.

Slika 10 prikazuje koji su razlozi dolaska u školsku knjižnicu. Učenici uglavnom posjećuju školsku knjižnicu za posudbu lektire, njih 28 što je 67%, za posudbu ostalih knjiga koje čitaju u svoje slobodno vrijeme 12%, istraživanje 7%, čitanje časopisa 9%, a iznenađuje podatak da samo 5% učenika odlazi u knjižnicu da bi se koristilo računalom.

Slika 10 Razlozi dolaska u školsku knjižnicu

Učenici smatraju da je sadržaj u knjižnicama za njih neinteresantan pa stoga ne čudi podatak da je čak 60% njih odgovorilo da bi češće posjećivali knjižnicu kad bi u njoj bilo zanimljivih knjiga, 15% kad bi bilo više časopisa, 6% kad bi bilo više igara i 10% kad bi bilo više računala.

3.3. Istraživanje utjecaja knjižnice i obavezne lektire na čitateljske navike odraslih

3.3.1. Pretpostavke, uzorak i metodologija drugog dijela istraživanja

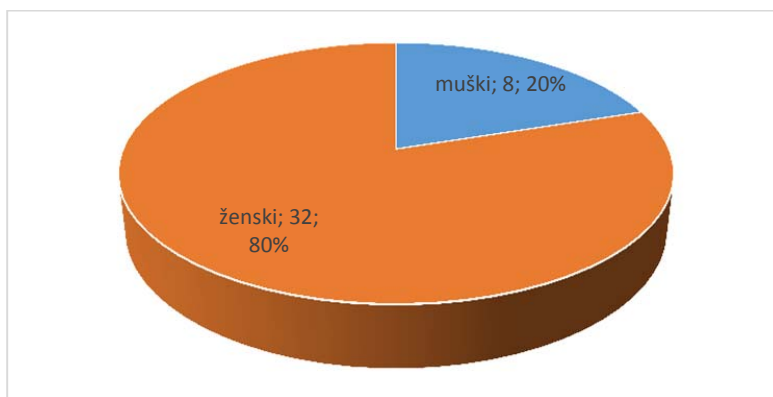
Drugi dio istraživanja preveden je među korisnicima Narodne knjižnice Vrbovec. Istraživanje je obuhvatilo 40 ispitanika starijih od 18 godina. Među anketiranimima bilo je 8 ispitanika muškog spola (20%) i 32 ispitanika ženskog spola (80%). Korištena je metoda anketiranja. Pisanje ankete bilo je anonimno i dobrovoljno. Anketni listić sastojao se od 21 pitanja (Prilog 2). Ispitanici su na pitanja odgovarali zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora ili dopisivanjem vlastitih odgovora. Rezultati su obrađeni statističkom metodom izračunavanja podataka, a prikazani su grafički izradom kružnih dijagrama. Anketiranje je provedeno u prosincu 2016. godine.

Pretpostavke istraživanja bile su sljedeće:

1. Odrasli knjige kupuju povremeno
2. Ljudi posjeduju vrlo malo knjiga kod kuće

3.3.2 Rezultati drugog dijela istraživanja

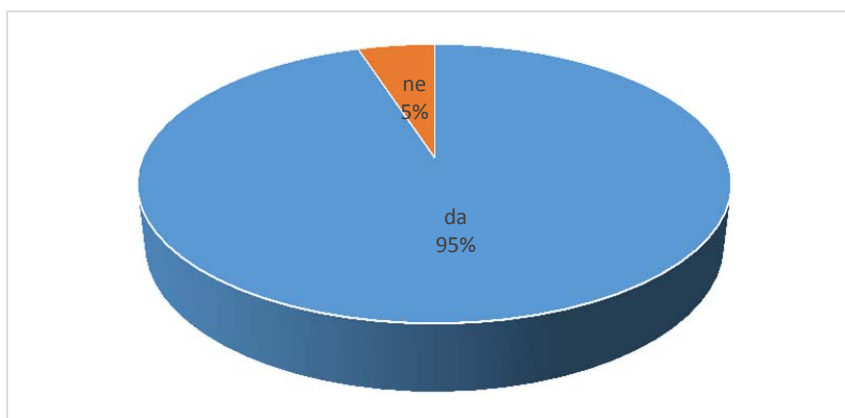
Slika 1 prikazuje spol ispitanika. Među anketiranim ispitanicima drugog istraživanja je 8 ispitanika je muškog spola (20%), a 32 ispitanika je ženskog spola (80%).

Slika 1 Spol ispitanika

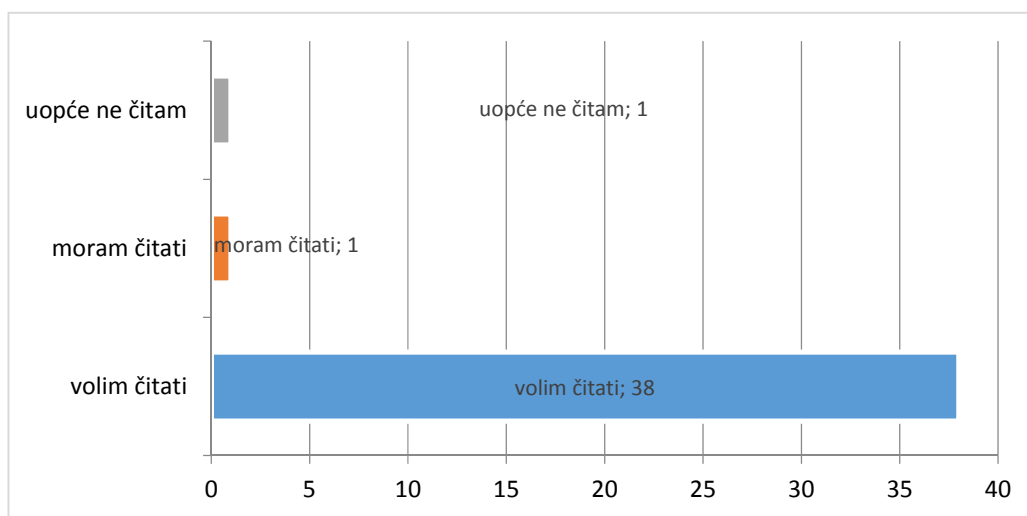
Starost anketiranih ispitanika je između 18 i 74 godina.

Slika 2 prikazuje članstvo ispitanika u knjižnici. 95% ispitanika koji su rješavali anketu je član Narodne knjižnice Vrbovec, a 5% nije član. Anketu su ispunjavali ispitanici koji su učlanjeni u knjižnicu te ispitanici koju nisu njezini članovi nego posjetitelji koji koriste usluge knjižnice predviđene osobama koje nisu učlanjene u knjižnicu.

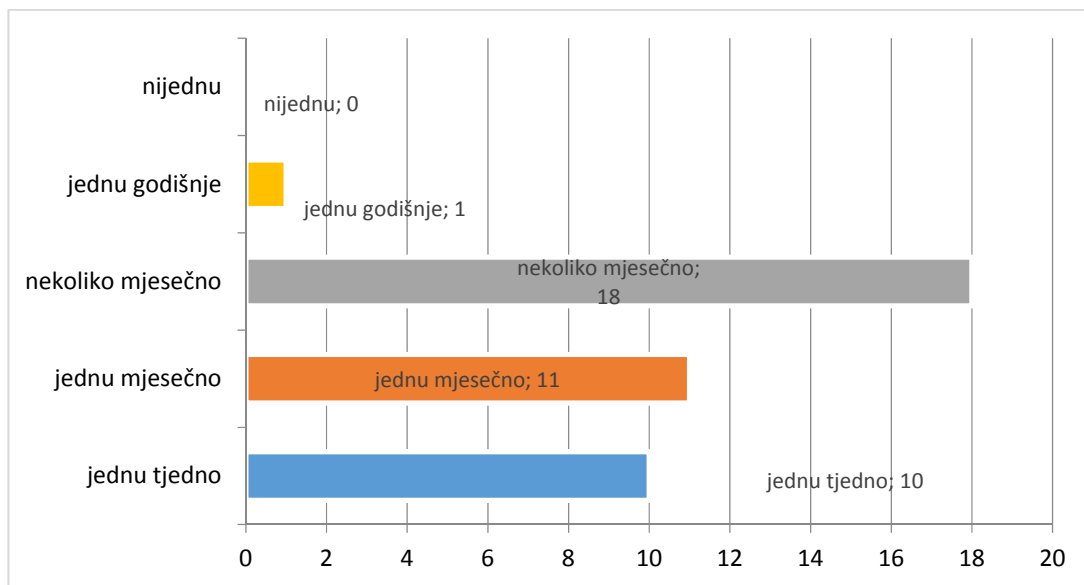
Slika 2 Članstvo ispitanika u knjižnici

Slika 3 prikazuje razloge čitanja ispitanika. 94% ispitanika je odgovorilo da čita jer voli čitati, 3% jer mora čitati i 3% da uopće ne čita.

Slika 3 Odgovori na pitanja o razlozima čitanja

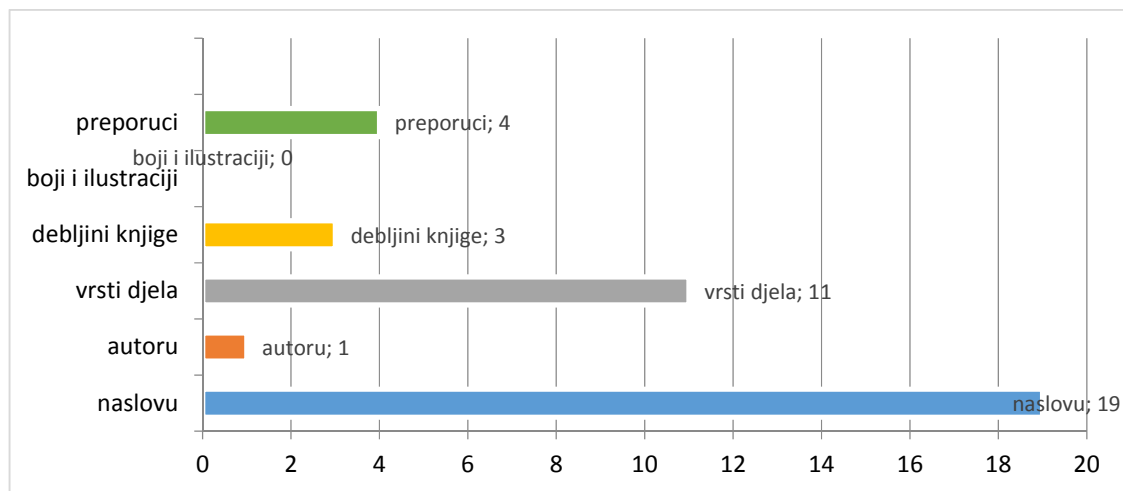
Slika 4 prikazuje broj mjesečno pročitanih knjiga. Nekoliko knjiga mjesečno pročita čak 44% ispitanika, 1 mjesečno 27%, jednu tjedno 24%, jednu godišnje 5%, a nitko od ispitanika nije odgovorio da ne pročita nijednu knjigu.

Slika 4 Broj mjesečno pročitanih knjiga

Kod ispitanika, čitanje uglavnom izaziva pozitivne osjećaje, 80% njih je odgovorilo da se osjeća veselo nakon čitanja, 14% njih nema uopće osjećaja, a kod 6% ispitanika vidljivo je da se osjećaju tužno nakon čitanja.

Slika 5 prikazuje prema čemu ispitanici izabiru knjige za čitanje. Prema naslovu, knjige za čitanje bira 50% ispitanika, 29% bira prema vrsti djela, 10% prema preporuci, 8% prema debljini knjige, 3% prema autoru, a 0% prema boji i ilustraciji.

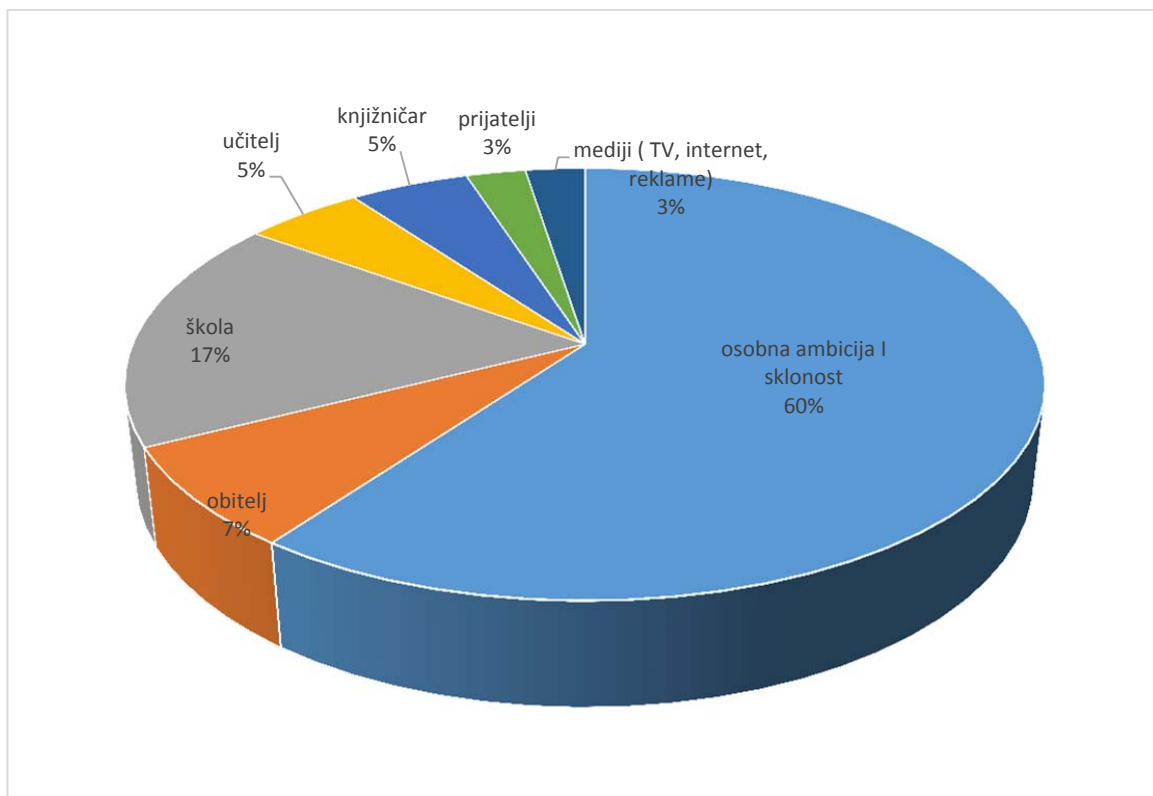
Slika 5 Izbor knjige za čitanje

Ispitanici su odgovorili da najviše vole čitati romane, njih 60%, nešto drugo 12%, putopise 14%, pjesme 7% i pripovijetke 7%.

Prema žanru, za kriminalističke knjige se odlučuje najviše ispitanika, njih 39%, za povijesne 19%, ljubavne 17%, pustolovne 15%, znanstveno-fantastične njih 10%.

87% ispitanika je odgovorilo da kod kuće posjeduje knjige koje može čitati, a njih 13% da nema knjiga za čitanje.

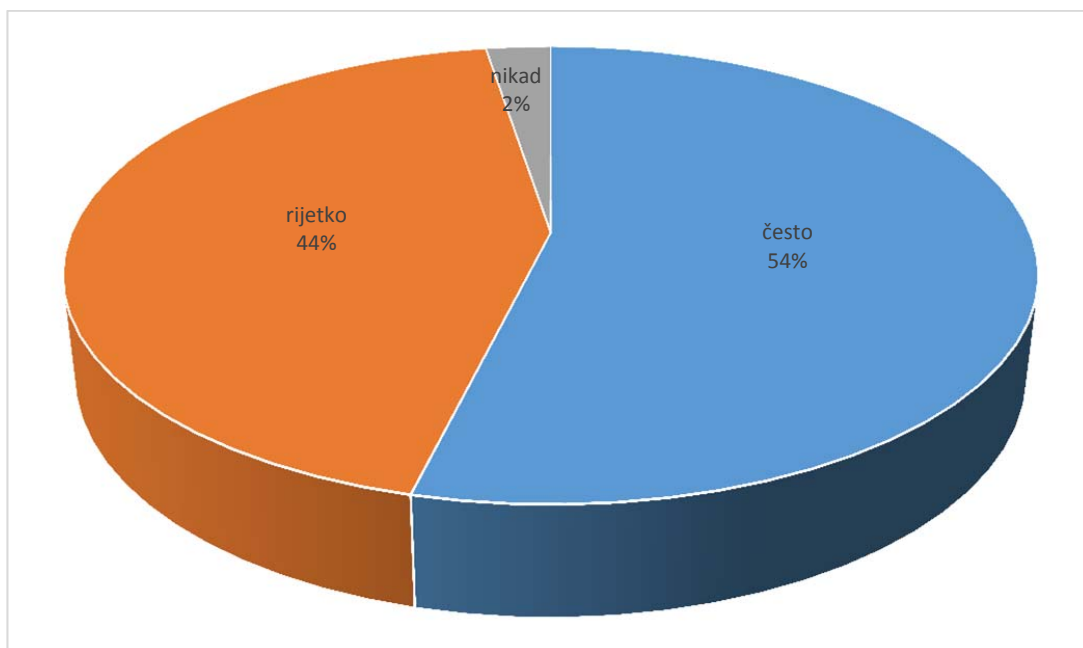
Slika 6 prikazuje tko je utjecao na čitateljske navike ispitanika. Ispitanici su odgovorili da je na njihove čitateljske navike najviše utjecala osobna ambicija i sklonost (60%), škola (17%), obitelj (7%), knjižničar (5%), prijatelji (3%) i mediji (35).

Slika 6 Utjecaj na čitateljske navike

Čak 41% ispitanika je odgovorilo da kod kuće ima od 20 do 100 knjiga, više od 100 knjiga kaže da posjeduje 36% ispitanika, od 5 do 20 knjiga 15% i manje od 5 knjiga 8% ispitanika.

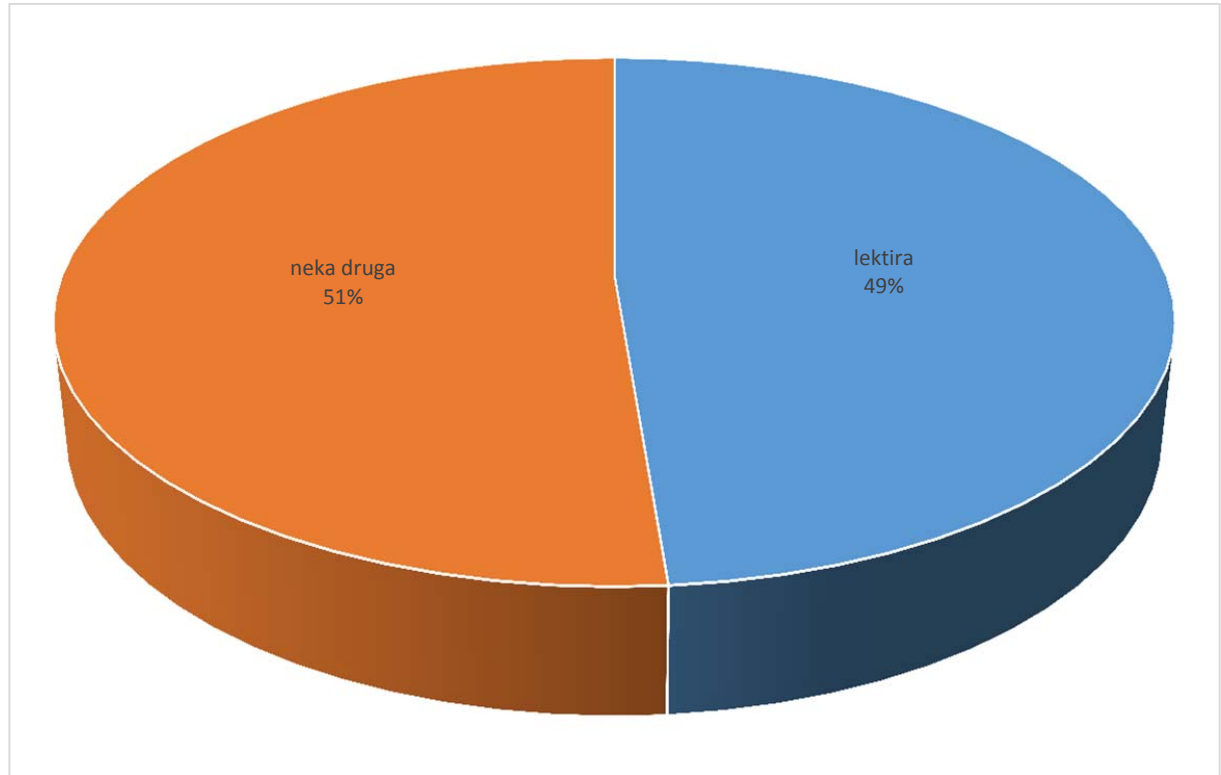
Slika 7 prikazuje kolika je učestalost kupnje knjiga u današnje vrijeme. Knjige se danas ne kupuju više u tolikoj mjeri kao nekad jer je knjiga dostupna svima, ali 54% ispitanika je odgovorilo da knjige kupuje često, 44% njih da kupuje rijetko i samo 2% ispitanika je odgovorilo da knjige ne kupuje nikad.

Slika 7 Učestalost kupovanja knjiga

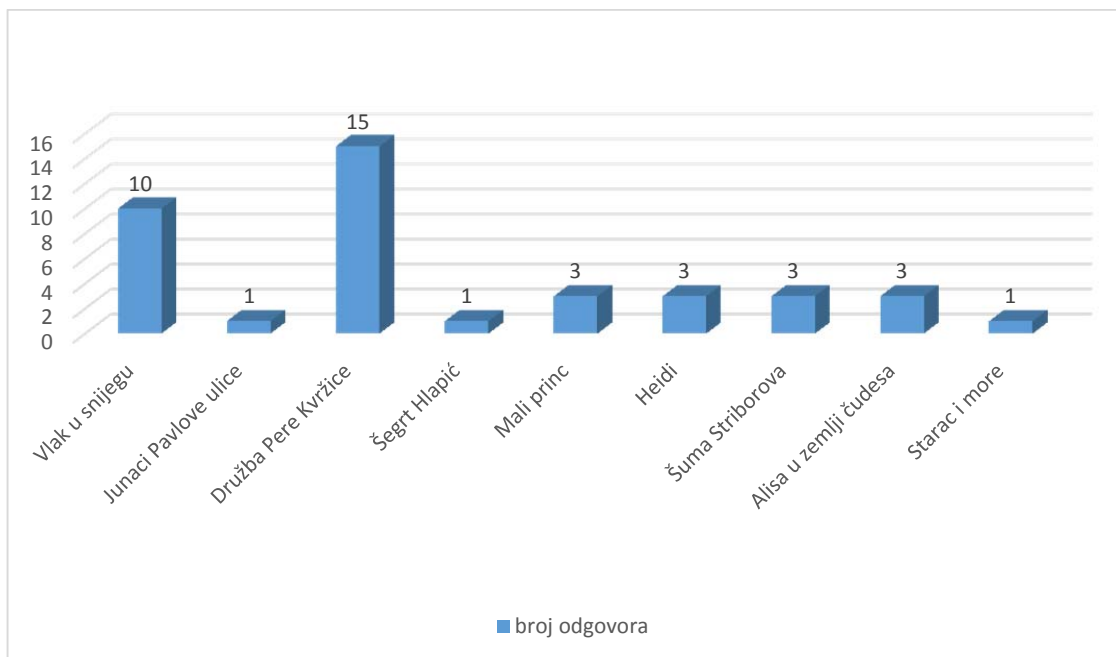
Najviše knjiga koje se kupuju su za odrasle što je odgovorilo 30 ispitanika (70%), a 10 ispitanika je odgovorilo da kupuje knjige za djecu (25%).

51% ispitanika je odgovorilo da im je najdraža knjiga koju pamte iz djetinjstva neka druga, a ne lektira, a 49% njih je odgovorilo da im je u pamćenju kao najdraža ostala neka lektira.

Slika 8 Najdraža knjiga iz djetinjstva

Slika 9 prikazuje listu najomiljenijih lektirnih naslova. Prvo mjesto zauzima knjiga Družba Pere Kvržice (10 odgovora), drugo mjesto Vlak u snijegu (10 odgovora), treće mjesto dijele Mali princ, Heidi, Šuma Striborova, Alisa u zemlji čudesa (po 3 odgovora), četvrto mjesto dijele Junaci Pavlove ulice, Čudnovate zgode šegrta Hlapića i Starac i more (po 1 odgovor).

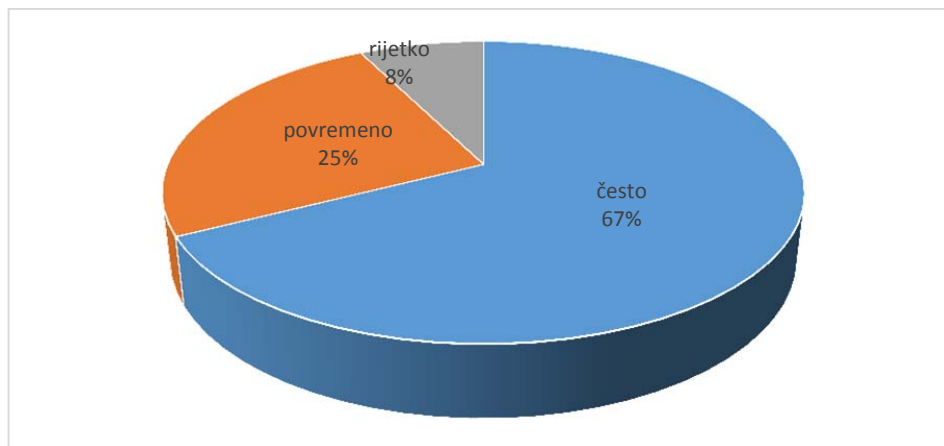
Slika 9 Najomiljeniji lektirni naslov

80% ispitanika je odgovorilo da čita časopise, a 20% njih da časopise ne čita.

Popularne časopise voli 74% ispitanika, a samo njih 26% odgovorilo je da voli znanstvene časopise.

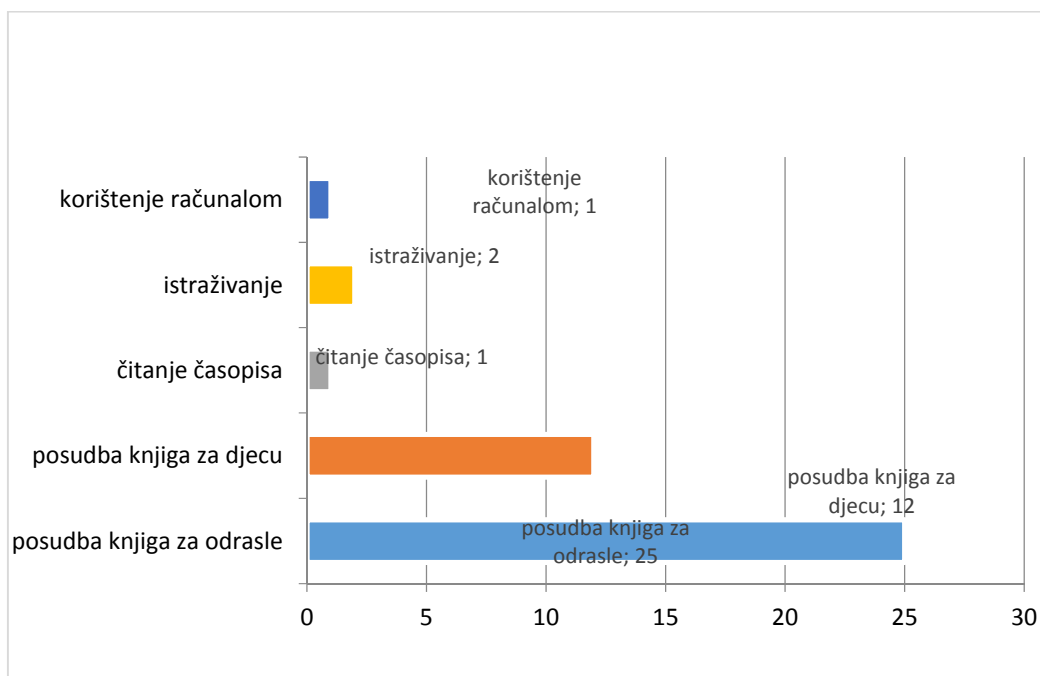
92% ispitanika smatra da je njihova knjižnica dobro opremljena najnovijim djelima beletristike, časopisa i publika za djecu, a samo njih 8% smatra da nije.

Slika 10 prikazuje učestalost posjeta knjižnici. 71% ispitanika kaže da često posjećuje knjižnicu, njih 26% kaže da posjećuje povremeno, 3% da posjećuje rijetko.

Slika 10 Učestalost posjeta knjižnici

Slika 11 prikazuje razloge posjeta knjižnici. Knjižnica se najčešće posjećuje zbog posudbe knjiga za odrasle (61%), zatim zbog posudbe knjiga za djecu (29%), za istraživanje (5%), čitanje časopisa (3%), korištenje računalom (2%).

Slika 11 Razlozi posjeta školskoj knjižnici

4. ZAKLJUČAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je pokazalo da djeca lektiru čitaju i pišu samo zato što moraju, iako je smatraju uglavnom interesantnom. Pokazalo se da bi djeca knjižnicu više posjećivala kad bi u njoj bilo više zanimljivih knjiga. Postojeći naslovi su zastarjeli te bi valjalo zbirku obnoviti novijim i današnjoj djeci primamljivijim knjigama. U školskim knjižnicama bi trebalo biti više igara prilagođenih njihovom uzrastu te elektroničkih uređaja kako bi mogli svoje slobodno vrijeme posvetiti istraživanju za nastavu. Također, istraživanje je pokazalo da djeca smatraju da je na njihove čitateljske navike najviše utjecala škola. Učitelji na temelju svog iskustva zaključuju da učenici koji imaju loše ocjene najčešće lektiru smatraju dosadnom i preteškom te je čitaju samo zato što moraju ili je uopće ne čitaju. Čitaju uglavnom samo ona djela koja su obavezna, rijetko čitaju ona koja su na popisu izbornih naslova. Oni učenici koji su odgovarali da i ostali ukućani čitaju, najčešće su imali odgovoreno da kod kuće posjeduju knjige koje mogu čitati u slobodno vrijeme. Učenici koji su u anketi odgovarali da su imali odličan uspjeh na kraju školske godine, odgovarali su da čitaju tjedno barem jednu knjigu. najčešće su davali odgovore da im je lektira zanimljiva i da je pišu zato što žele. Drugo istraživanje, provedeno među odraslim korisnicima narodne knjižnice, pokazuje da ispitanici dolaze u knjižnicu radi posudbe knjiga, smatraju da je njihova knjižnica dobro opremljena najnovijim naslovima, čitaju uglavnom zato što žele i vole, ali smatraju da su na njihove čitateljske navike najviše utjecale vlastite sklonosti i ambicija, a tek nakog toga škola, lektira i obitelj. Učenici pak smatraju da na njihove čitateljske navike najviše utječu škola i obitelj, za razliku od odraslih. Odrasli u većem postotku pamte iz djetinjstva neku drugu knjigu, a ne lektiru. Muškarci su najčešće odgovarali da nemaju nikakvih osjećaja nakon pročitane knjige, dok su žene odgovarale da se osjećaju sretno. Niti jedan muškarac nije odgovorio da najviše voli čitati pjesme. Ljubavne knjige najviše čitaju žene dok se muškarci odlučuju za povijesne i kriminalističke. Podjednako su i muškarci i žene odgovarali da smatraju da je njihova knjižnica dobro opremljena. I odrasli i učenici najčešće posjećuju knjižnicu radi posudbe knjiga, knjige izabiru prema naslovu te se osjećaju sretno nakon što pročitaju knjigu.

Pretpostavke prvog dijela istraživanja su se ostvarile,, ali rezultati drugog dijela istraživanja pokazali su da se odrasli ne sjećaju najviše lektirnog naslova te da kod kuće imaju više od 20

knjiga. Ti podaci govore da se u današnje vrijeme još uvijek dosta čita te da ljudi i dalje kupuju knjige bez obzira što su im najnoviji naslovi vrlo dostupni u knjižnicama ili u elektroničkom obliku.

ZAKLJUČAK

Priča o knjizi započinje sa Sumeranima, narodom koji je živio u južnom dijelu Mezopotamije. Njima se pripisuje razvoj primata kao što su pismo, knjiga i knjižnica. Sumerani su izmislili pojmovno pismo i usavršili ga do fonetskih obilježja. Počeci pismenosti počinju s Kinezima koji su izumili papir oko 105. godine pr.n.e. Knjige su do kraja 15. stoljeća bile samo privilegija bogatih. Krajem 15. st. pojavljuju se i javne knjižnice gradova. Broj pismenih i školovanih ljudi raste te se pokazala potreba za školskim i drugim knjigama. Knjiga je postala tražena roba. Proizvodnja papira prodrila je iz islamskih zemalja u Europu te je Nijemac Johann Gutenberg iz Mainza riješio problem mehaničkog umnažanja knjiga. Smislio je drvenu prešu za mehaničko umnažanje knjiga. 1445. godine objavio je prvu tiskanu Bibliju.

Uspješnost svladavanja nastavnih sadržaja prilično ovisi o tome koja su predznanja i vještine djeteta predškolske dobi. U predškolskoj dobi, razvijaju se predčitalačke vještine. Obitelj mnogo utječe na čitanje i učenje u ranoj dobi djeteta. Zbog toga je potrebno da roditelji djeci što više čitaju različite dječje knjige. Početno čitanje razvija se u školi te je učitelj najvažnija karika koja utječe na razvoj čitanja kod djeteta školske dobi. Različita djeca u različito vrijeme usvajaju sadržaje pa se svakom djetetu trebaju razviti različite metode poučavanja. Od čitanja treba napraviti aktivnost koja je djeci privlačna te mu je prezentirati kao nešto u čemu se ugodno provodi vrijeme. Najdraža književna vrsta učenicima od prvog do četvrtog razreda jest bajka. Djeca u toj dobi još su uvijek prilično nerealna, vole izmišljati priče, likove, događaje. Svijet im izgleda onakav kakvim im ga predstavimo te najviše uživaju u bajkama. Djeci predmetne nastave najdraža je pak literatura roman jer ih zanima realan život. U prvom razredu osnovne škole učenici se upoznaju s lektinom. Učitelj učenicima lektiru mora približiti i ne postavljati pred njih previsoka očekivanja u vidu obrade lektire kako bi im olakšao čitanje i omogućio da lektiru zavole, a i ubuduće čitanje različite literature. Školska knjižnica omogućuje učenicima stjecanje znanja i vještina te razvijanje mašte. Školskom knjižnicom treba se upravljati u skladu s potrebama škole te jasno utvrđenim smjernicama. Učiteljima i učenicima knjižničar pomaže u razvijanju informacijske pismenosti te za snalaženje u svakodnevnom životu. Knjižnice trebaju

voditi kampanje za promociju čitanja i dječje književnosti, medija i kulture. Knjižnice trebaju stvoriti okruženje za razonodu i učenje koje je privlačno, ugodno i dostupno svima.

U današnje vrijeme djeca su zainteresirana za nove tehnologije kao što su internet, mediji, mobiteli i ostale pametne elektroničke naprave, a sve manje ih zanima knjiga. Tomu je tako što se razvojem tehnoloije razvijaju usporedno i djeca i sav svijet. Svakako da djecu treba poticati na nove tehnologije, ali nikako ne smijemo zanemariti knjigu i čitanje. Djeca i mladi danas čitaju, no, sve više su okrenuti čitanju na modernim gadgetima, a sve manje u ruke uzimaju klasiču knjigu. Postoje i mnogobrojni problemi koji su prisutni u čitanju, ali pravilnim metodama i sustavima, učitelji i roditelji mogu problemima doskočiti te umanjiti štete nastale u mlađoj dobi i predškolskom dobu. Suradnjom roditelja, učitelja i knjižničara, trebalo bi se raditi na razvijanju svijesti o važnosti knjige i čitanja te razvijati pozitivne čitateljske navike kod djece. Dobro opremljene knjižnice postat će privlačna mjesta za okupljanje djece koja će svoje slobodno vrijeme provoditi istraživajući, čitajući i razvijajući nova znanja i sposobnosti.

LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M. Igrom do čitanja. Zagreb : Školska knjiga, 1995.
2. Feitelson, D.; Kita, B.; Goldstein, Z. Effects of listening to stories on first graders comprehension and use of language. // Research in the Teaching of English 20, 1986., str. 339-356.
3. Gutenberg, Johann. URL : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23878> (1. 9. 2017.)
4. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Međunarodno savez knjižničarskih društava i ustanova / Hrvatsko knjižničarsko društvo : Zagreb, 2004.
5. 4. Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001.
6. 6. Nenadić-Bilan, D. Igra i čitanje u predškolskoj dobi. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1999.
7. Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006.
8. Stričević, I. Suradnja s roditeljima u dječjoj knjižnici : Mogućnosti i perspektive, Zagreb, Društvena istraživanja, br. 18/19, 1995., str. 587 - 597
9. Tizard, B. Hughes, M.: Young Children Learning. London, Fontana, 1984.
10. Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1999.
11. Knjigu u ruke : Zašto je čitanje zdravo. URL : <http://www.tportal.hr/lifestyle/zdravlje/211154/Zasto-je-citanje-zdravo.html> (1. 12. 2016.)

PRILOZI

Prilog 1

(Anketa za učenike četvrtih razreda II. osnovne škole Vrbovec)

1. Moj spol je:

- a) muški
- b) ženski

2. Moj opći uspjeh na kraju godine: _____

3. Čitam jer:

- a) volim čitati
- b) moram čitati
- c) uopće ne čitam

4. Koliko prosječno pročitaš knjiga:

- a) jednu tjedno
- b) jednu mjesečno
- c) jednu godišnje
- d) nijednu

5. Nakon što pročitam knjigu osjećam se:

- a) veselo
- b) tužno
- c) nemam osjećaja nakon čitanja

6. Knjige za čitanje biram prema:

- a) naslovu
- b) autoru
- c) vrsti djela
- d) debljini knjige
- e) boji i ilustraciji
- f) preporuci

7. Najviše volim čitati:

- a) bajke
- b) basne
- c) pjesme
- d) pripovijetke
- e) romane

f) nešto drugo _____

8. Kod kuće imam knjige koje mogu čitati u slobodno vrijeme:

- a) da
- b) ne

9. U mojoj obitelji ostali vole čitati:

- a) da
- b) ne

10. U slobodno vrijeme:

- a) čitam knjige
- b) čitam časopise
- c) gledam TV
- d) slušam glazbu
- e) surfam internetom

11. Na moje čitateljske navike utjecali su:

- a) osobna ambicija i sklonost
- b) obitelj
- c) škola
- d) učitelj
- e) knjižničar
- f) prijatelji
- g) mediji (TV, Internet, reklame)

12. U kući imam knjiga:

- a) manje od 5
- b) 5-20
- c) 20-100
- d) više od 100

13. U mojoj obitelji čita:

- a) mama
- b) tata
- c) braća i sestre
- d) baka
- e) djed
- f) netko drugi
- g) nitko ne čita

14. Za vrijeme idućih školskih praznika planiram čitati:

- a) više nego sada
- b) kao i do sada
- c) manje
- d) uopće neću čitati

15. Školska lektira je:

- a) zanimljiva
- b) dosadna
- c) preteška
- a) nije teška

16. Lektiru čitam i pišem jer:

- a) moram
- b) želim

17. Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?

- a) često
- b) povremeno
- c) nikad

18. Koji su razlozi dolaska u školsku knjižnicu?

- a) posudba lektire
- b) posudba knjiga koje voliš čitati u slobodno vrijeme
- c) istraživanje podataka potrebnih za nastavu
- d) čitanje časopisa
- e) korištenje računalom

19. Češće bih dolazio/la u knjižnicu kad bi u njoj bilo više:

- a) zanimljivih knjiga
- b) časopisa
- c) igara
- d) računala za surfanje

Prilog 2

(Za korisnike Narodne knjižnice Vrbovec)

1. Moj spol je:

- a) muški
- b) ženski

2. Imam _____ godina.

3. Član sam knjižnice:

- a) da
- b) ne

4. Čitam jer:

- d) volim čitati
- e) moram čitati
- f) uopće ne čitam

5. Koliko prosječno pročitate knjiga:

- e) jednu tjedno
- f) jednu mjesečno
- g) nekoliko mjesečno
- h) jednu godišnje
- i) nijednu

6. Nakon što pročitate knjigu osjećate se:

- d) veselo
- e) tužno
- f) nemam osjećaja nakon čitanja

7. Knjige za čitanje biram prema:

- g) naslovu
- h) autoru
- i) vrsti djela
- j) debljini knjige
- k) boji i ilustraciji
- l) preporuci

8. Najviše volim čitati:

- a) pjesme
- b) pripovijetke

- c) romane
- d) putopise
- e) nešto drugo _____

9. Najinteresantnije su mi knjige:

- a) ljubavne
- b) pustolovne
- c) znanstveno-fantastične
- d) povijesne
- e) kriminalističke

10. Kod kuće imam knjige koje mogu čitati u slobodno vrijeme:

- a) da
- b) ne

11. Na moje čitateljske navike utjecali su:

- a) osobna ambicija i sklonost
- b) obitelj
- c) škola
- d) učitelj
- e) knjižničar
- f) prijatelji
- g) mediji (TV, Internet, reklame)

12. U kući imam knjiga:

- a) manje od 5
- b) 5-20
- c) 20-100
- d) više od 100

13. Kupujem knjige:

- a) često
- b) rijetko
- c) nikad

14. Knjige koje kupujem su za:

- a) odrasle
- b) djecu

15. Najdraža knjiga iz djetinjstva koju pamtite je?

- a) lektira
- b) neka druga

16. Lektirno djelo iz osnovne škole koje pamtite kao interesantno je:

17. Čitate li časopise i novine?

- a) da
- b) ne

18. Koju vrstu časopisa najviše volite čitati?

- a) znanstvene
- b) popularne

19. Koliko često posjećujete knjižnicu?

- a) često
- b) povremeno
- c) rijetko
- d) nikad

20. Koji su Vaši razlozi posjeta knjižnici?

- a) posudba knjiga za odrasle
- b) posudba knjiga za djecu
- c) čitanje časopisa
- d) istraživanje
- e) korištenje računalom

21. Smatrate li da je Vaša knjižnica dobro opremljena najnovijim djelima beletristike, časopisa i publikacija za djecu?

- a) da
- b) ne

Naslov: Utjecaj knjižnice i lektire na čitateljske navike odraslih i djece

Sažetak

U današnje doba knjige se čitaju sve manje. Ljudi se najčešće za čitanje koriste internetom, a sve manje knjigom. Učenici smatraju da na njihove čitateljske navike najviše utječu knjižnice i škola, dok odrasli misle da su to vlastite ambicije i sklonosti. Današnjoj djeci lektira je dosadna i nezanimljiva te je čitaju i pišu zato što moraju.

Ključne riječi: knjižnica, lektira, čitateljske navike

Title: Influence of libraries and lectures on reading habits of adults and children

Abstract

People today read books less and less. Usually for reading use internet. Pupils think that on their readership habits, the most influence have library and school, and on the other hand, adults think that that are their own ambitions and habits. Today's children, reading is boring and uninteresting. They read because they have, not because they want to.

Keywords: library, reading influence, readership habits.

KRATKA BIOGRAFIJA

Una Jelenčić Modrić rođena je 21. lipnja 1985. godine u Zagrebu. Diplomirala je razrednu nastavu i informatiku na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu 2009. godine. Radila je kao učitelj razredne nastave u Osnovnoj školi Dubrava i Kupljenovo te kao učitelj informatike u Osnovnoj školi Čazma. Trenutno je zaposlena na neodređeno, na mjestu učitelja razredne nastave u II. osnovnoj školi Vrbovec. Izvanredni studij bibliotekarstva upisuje 2014. godine.